

In dit nummer o.a.

Kroniek
Het is bar

Thema
'Gezegend zij de God en Vader van
onze Here Jezus Christus...!'

Rondblik
Ongelijke behandeling in de
Hervormde Kerk

Gemeentebreed
'Over kerkmuren heen'

Korte boekbespreking
Gemengde gevoelens bij dagopeningen
De komma van Kohlbrugge

Persrevue
Het feest van de kerk
Webcamseks
Liefde installeren op je harde schijf
Koch over Kuyper, Van Deursen over Koch

Het werk van de Geest staat volop in de aandacht. Er worden heel wat boeken geschreven en artikelen gepubliceerd over 'Geestesgaven'. Er leven heel wat vragen: wat mogen wij vandaag van Hem verwachten? Moeten we in 2006 verlangen naar bijzondere gaven van de Geest: tongentaal, gave van genezing? Je zou het ook als volgt kunnen vragen: op welke manier werkt Christus door zijn Geest naar de grote finale - dat is de jongste dag - toe?

Samaria

In Handelingen 8 zijn we getuige van een frontale botsing. Filippus als evangelist van Jezus stuit op Simon, PR-man van satan. De plaats waar dat gebeurt, is een heel bijzondere: Samaria, een provincie met een apart kerkelijk verleden. Hier lag ooit het centrum van het tienstammenrijk. Hier zwaaiden koningen als Jerobeam en Achab hun scepter. Van hieruit sloop ook het verval de kerk binnen. We denken aan de kalverendienst in Dan en Betel. Later liep het helemaal uit de hand door de verering van de Baäls. En de HERE nam dit niet. De meeste bewoners werden dan

Een frontale botsing met goede afloop

(n.a.v. Handelingen 8:4-25)

---

ook weggevoerd in ballingschap, richting Assyrië. En de rest vermengde zich met kolonisten, heidense families die daar neerstreken.

Samaria was al met al een wonderlijke provincie. Het maakte aan de ene kant deel uit van het beloofde land, aan

de andere kant was het ook modern. En daarmee was het ook prooi van de tijdgeest, slaaf van satan. Dat blijkt wel als heel wat mensen in de dagen van de apostelen in de ban zijn van Simon Magus. Dat was een magiër. Boeiende kerel dus. Een man met macht en uitstraling.

Tegenover deze invloedrijke knecht van satan komt een - schijnbaar - machteloos mannetje te staan, Filippus. Filippus, een berooide vluchteling met Jeruzalem als thuisstad.

Schriftlicht

G.F. Overweg

Nader Bekeken *colofon*

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 keer per jaar. De Stichting geeft tevens een serie Cahiers uit tot versterking van het gereformeerde leven.

Dagelijks Bestuur van de Stichting Woord en Wereld

Ds. J. Wesseling, voorzitter
Mr. A. Niemeijer, secretaris
W.A. Dreschler, penningmeester

Redactie Nader Bekeken

Dr. H.J.C.C.J. Wilschut, eindredactie
Drs. H.J. Boiten
Ds. C. van Dijk
Dr. A.N. Hendriks
Drs. J.W. van der Jagt
Ds. P.L. Storm
M.J.A. Zwikstra-de Weger

Redactiesecretariaat

Dr. J. Kooistra
Hemsterhuislaan 3, 9752 NA Haren
Tel/fax 050 - 5344508
E-mail: jkooistravis@home.nl

Medewerkers Nader Bekeken

Ds. J. Beekhuis, Amersfoort
Ds. C. van den Berg, Amersfoort
Ds. H. van den Berg, Berkel en Rodenrijs
Drs. L. Bezemer, Wezep
Drs. F.J. Bijzet, Emmen
A.C. Breen, Armadale, WA
Drs. J.J. Burger, Axel
Prof. drs. D. Deddens, Assen
Dr. ir. H.B. Driessen, Hengelo
Ds. H. Drost, Houten
Ds. K. Folkersma, Spakenburg
Ds. G.E. Geerds, Ommen
Drs. B.P. Hagens, Soest
Ds. M. Heemskerck, Nijkerk
Drs. P.A. Heij, Soest
Drs. A. Kamer, Hoogland
Prof. J. Kamphuis, Ommen
Ds. R. Kelder, Nijkerk
Ds. J.H. Kuiper, Assen
Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen
A. van Leeuwen, Papendrecht
Drs. H. van Leeuwen, Berkel en Rodenrijs
Drs. M. Nap, Leusden
Ds. P. Niemeijer, Den Helder
Prof. dr. F. van der Pol, Hattem
Ds. R.Th. Pos, Ommen
Ds. P. Schelling, Amersfoort
G.J. Schutte, Zeist
Ds. M.H. Sliggers, Hoevelaken
G. Slings, Papendrecht
J. Veenstra, Emmen
Ds. J. Wesseling, Ede
Ds. Joh. de Wolf, Amersfoort
Ds. G. Zomer Jzn, 's-Hertogenbosch

Vormgeving, fotografie: Studio Bert Gort BNO, Leek

Internet: www.woordenwereld.nl

Hier is een register op alle jaargangen beschikbaar.

Druk en Administratie: Scholma Druk bv, Postbus 7, 9780 AA Bedum. Telefoon 050-301 36 36

Cd: Nader Bekeken is ook op cd verkrijgbaar.

Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden en Slechtzienden, postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-565499.

Abonnementen: Postbus 7, 9780 AA Bedum,

Telefoon 050-301 36 36. E-mail: woordenwereld@scholma.nl

Abonnementenprijs

	acceptgiro	machtiging
	31,85	31,10

Nader Bekeken, tevens
abonn. op de cahiers 28,25 25,40

Studenten Nader Bekeken 15,00 14,00

Cahiers 6,75 6,75

Losse verkoop cahiers 8,90 8,25

Abonnees die cahiers nabestellen: 6,75 + porto

Bankrekening 39.50.36.046 Hardinxveld-Giessendam.

Het abonnement loopt per kalenderjaar; opzeggen voor 1 december.

ISSN 1380 - 3034

Evangelie saneert

Filippus is nog maar net in Samaria, of hij begint te vertellen van een zondige wereld die God wil redden. 'God stuurde zijn Zoon vanuit de hoge hemel om Hem te laten sterven aan het kruis! Wat een liefde!' Filippus vertelt ook hoe deze Jezus op de derde dag opstond uit de dood. En nu leeft Hij in de hemel, aan Gods rechterhand. Christus alleen heeft alle macht in de hemel en op de aarde!

Maar er gebeurt meer. God geeft Filippus ook macht om wonderen te doen. Hier wordt een duivel uitgedreven, daar wordt een zieke genezen. En dat gaat natuurlijk als een lopend vuurtje rond. 'Mensen, kom en zie! Bij Filippus moet je zijn!' Het duurt maar even, of men komt van alle kanten aanzetten met zieken en bezetenen. Duivelen verlaten schreeuwend het toneel. Er is geen houden aan! Lammen lopen weer rond. Geschonden en aangevreten leven wordt weer gaaf en gezond.

Deze wonderen worden tekenen (vertaling '51) genoemd (vs. 6). Dat wil dus zeggen dat ze ergens naar verwijzen. Het zijn plaatjes bij het Woord van God. De HERE wil het leven verlossen, want Hij heeft het leven lief. Daarom laat Hij ons niet in de ellende zitten. Hij neemt er geen genoegen mee dat mensen ondergaan in een wereld die door zonde is bezeten. Dat is de kern van het evangelie - de HERE maakt het leven op aarde weer goed. Kijk maar goed uit je ogen, want je mag het ook zien in de wonderen die als tekenen dit evangelie begeleiden. Jezus heeft werkelijk macht om je leven te saneren. De gezelingen zijn daarvan het bewijs.

En dan blijkt dat in Samaria de wonderen de wereld nog niet uit zijn. Op de gezelingen volgen de bekeringen. De mensen bekeren zich niet omdat ze Filippus zo geweldig vinden. Nee, er staat dat ze zich gaan houden aan zijn evangelie (vs. 12). Zij aanvaardden dus Jezus als de Christus, de Verlosser van het leven. Mensen die eeuwen geleden waren weggedwaald, worden nu weer Thuis gebracht. Dat is het allergrootste wonder van onze tekst: het evangelie turnt harde harten om. En het gevolg is dat er grote blijdschap komt. Blijdschap, het beste kenmerk van geloof!

Dit is inderdaad verbazingwekkend. Wat stelt die 'lichtgewicht' Filippus eigenlijk voor? En dacht u nou werkelijk

dat Samaria zat te wachten op iemand die een heel andere godsdienst zou brengen? Natuurlijk niet! Men had helemaal geen behoefte aan een nieuwe leer. Sinds kort was Samaria in de ban van de charismatische Simon.

Kennismaking met Simon

Simon - 'concurrent' van Filippus - was bepaald geen onschuldige tovenaardie op feestjes een konijn uit z'n hoge hoed kon toveren. Simon was een magiër, een man met een bepaalde levensfilosofie. Hij leerde dat de mens aan God verwant is. En als jij maar de goede kennis in huis hebt, kun jij ook delen in zijn kracht. Dan word je ook zelf - als het ware - God. God en mens worden één. Vandaar ook dat Simon zegt dat de grote macht van God in hem zichtbaar werd (vs. 10). Simon en God staan duidelijk op één lijn.

Deze man kon zijn leer onderstrepen door allerlei wonderen. In de oudheid zijn er veel van zulke mannen geweest, zoals de tovenaars aan het hof van Egypte. Dat waren geen kleine jongens! Een staf wordt een slang. Anderen waren in staat een glimlach op godenbeelden te toveren. Weer anderen zweefden zomaar een meter boven de grond.

Het evangelie overwint

Het is geen wonder dat Simon indruk maakte. Zijn leer was daarbij ook nog es heel wat aantrekkelijker dan die van Filippus. Simon vertelt dat jij jezelf kunt verlossen. Als jij met eigen kennis 'god' kunt worden, streelt dat natuurlijk je ego. Filippus daarentegen leert dat we door de knieën moeten: van genade alleen kan een mens leven.

Simon en Filippus zijn dus twee tegenpolen. De eerste vertegenwoordigt de duivel: 'Eva, als je eet van de vrucht, word je als God.' Filippus vertegenwoordigt God: 'Eva, als je daarvan eet, zul je zeker sterven.'

Als we vooraf de kansen van Filippus zouden moeten inschatten, heeft Filippus geen schijn van kans tegen de zwaargewicht Simon Magus, man met invloed. Iemand die met zijn leer de mens 'kietelt'. Simon hoeft geen reclame te maken, zijn woorden gaan er zo wel in! En dus: kan Filippus niet beter elders gaan werken?

Val van Simon de tovenaars (kathedraal St-Lazare)

Nee, want Filippus predikt niet zichzelf, maar het rijk van God en de naam van Jezus (vs. 12). Hij laat horen en zien hoe het leven niet verlost wordt door hoogmoed. Integendeel, als jij nederig door de knieën gaat, dan pas word je blij. Christus alleen geeft diepe vreugde in het hart.

Samaria voelt de kracht van dat evangelie aan den lijve. Simon heeft heel wat te bieden, dachten ze. Maar Christus maakt echt vrij. Simon: een man om doodsbang voor te zijn. Hij heeft immers de sleutel tot God, pas dus maar op (vs. 11). Maar Filippus biedt troost.

Wees eens eerlijk! Wie is er in Samaria nu beter geworden van Simons wonderen? Het was alleen maar tot meerdere eer en glorie van Simon zelf. Maar de wonderen van Filippus verhogen Christus! En daar worden mensen altijd beter van.

Dat is en blijft de kracht van het evangelie. In Nederland zijn er vandaag geen Simons. De tovenaars zijn vertrokken. Wij bouwen nu op ons verstand. Wat wetenschappelijk niet kan worden bewezen, is ook niet waar. Wij gaan prat op kennis en wetenschap. Maar wat Simon en veel mensen van tegenwoordig delen, is de overtuiging dat de mens groot is. Na twintig eeuwen is er echt niet veel veranderd! In 2000 kwam men met het zogenaamde genenboek. Elk gen van de mens is daarin beschreven. Wat een optimisme! Voortaan zijn we in

staat om zelf alle ellende weg te sleutelen. Het paradijs ligt onder handbereik.

Simon verbaasde langgeleden, de techniek en de wetenschap verbazen ook vandaag de dag hele scharen. Maar maakt dat ook blij? Of is dat juist ook de armoede van deze wereld? Wat heeft zij veel, en wat kan het geweldig imponeren. Het menselijk brein wordt verafgoot. Maar waar blijft de diepe vreugde, geluk zonder houdbaarheidsdatum?

In deze wereld moet de kerk haar plek weten. Er is namelijk werk voor de kerk, al hebben we niet veel plek meer. We noemen dat secularisatie. Maar vergis je niet! Filippus had ook niet veel plek! Samaria was ook geboeid, men vroeg daar echt niet om bijbels! Toch gebeurde het wonder, mensen gingen door de knieën. Ze bogen voor Jezus en werden vervuld met het ware geluk dat een eeuwigheid lang duurt.

Zo ging het in Samaria, wat een wonder! Een wonder dat zich hier en vandaag herhalen kan. De boeien van de moderne mens kunnen echt wel los..., als vandaag hetzelfde gebeurt wat toen gebeurde. Een gewone man in een gewone grote stad hield zijn mond niet over de blijdschap die Jezus geeft. Dat is het nou helemaal!

Wij kunnen evangelisatiecursussen en 'tig' congressen organiseren, wij kunnen het ene boek na het andere het licht doen zien, kerkbladen vol schrijven.

Nader Bekeken *inhoud*

Schriftlicht

Een frontale botsing met goede afloop

G.F. Overweg

193

Kroniek

Het is bar

C. van Dijk

197

Thema

'Gezegend zij de God en Vader van onze Here Jezus Christus...!' Over Gods verkiezing

H.J.C.C.J. Wilschut

200

Rondblik

Ongelijke behandeling in de Hervormde Kerk

H. Veldman

204

Column

Een kruik in een stoel

G. Zomer

209

Gemeentebreed

'Over kerkmuren heen'. Een nieuw blad: *Christenen in contact*

F.J. Bijzet

210

GemeenteNproject

Tijd voor genade

J.H. Smit

211

Korte boekbespreking

Gemengde gevoelens bij dagopeningen

Joh. de Wolf

213

Korte boekbespreking

De komma van Kohlbrugge

H.J. Boiten

215

Gedicht

Jantje, Nicolaas Beets

G. Slings

217

Persrevue

Het feest van de kerk Webcamseks

Liefde installeren op je harde schijf

Koch over Kuyper,

Van Deursen over Koch

P.L. Storm

218

220

221

222

Mooi is dat, en laten we het ook gebruiken. Maar toch..., waar het op aankomt, is zo simpel. Waar je ook bent, zwijg niet over je Heiland. Spreek, en leef naar zijn gebod. Meer is niet nodig, dan zorgt Christus voor het vervolg.

Genade is krachtig

Het grote nieuws doet snel de ronde: de frontale botsing liep goed af. De duivel is tegen een nederlaag opgelopen, de grote Simon is uitgepraat en heeft zich laten dopen. Ook in Jeruzalem hoort men ervan, en daarom komen de apostelen het feest meevieren. En dan blijkt dat er iets raars aan de hand is. Er zijn inmiddels heel veel mensen gedoopt, in Samaria staat zelfs al een grote kerk! Maar de Heilige Geest is er nog niet gegeven!

Wat betekent dat? Zeker is in ieder geval dat de Geest gewerkt heeft. Aan wie anders was het te danken dat zoveel mensen tot geloof waren gekomen! En al die wonderen / tekenen kwamen ook van de Geest.

Maar in de eerste tijd van de christelijke kerk gaf de Geest ook een bijzondere toerusting. In één keer stortte Hij geweldige gaven uit. Dat had te maken met die geweldige kerkgroei. Dan heb je van de ene op de andere dag veel leraars nodig, mensen die pastorale leiding kunnen geven, broeders en zusters die diaconale zaken kunnen organiseren.

Daarom ook gaf de Geest rechtstreekse gaven. Zonder vooropleiding konden op die manier mannen en vrouwen profeteren, de Schrift uitleggen, spreken in vreemde talen, wijze leiding geven. Nu gaat het in de weg van de geleidelijkheid. Maar in het begin ging het anders. Mensen werden direct, rechtstreeks 'vol van de Geest'.

Dat is dus de stand van zaken in Samaria: er is een grote kerk, veel blijdschap en hartelijk geloof. Maar... de mensen met geestelijke gaven ontbreken hier nog. Dat is opvallend, want meestal kregen de jonge gemeenten deze gaven direct bij de doop van hun leden. Hier gebeurt dat niet. Vandaar ook dat de apostelen gaan bidden. 'Here, geef dat ook hier in Samaria de Geest zijn gaven wil uitstorten' (vs. 15,16). En als de apostelen dan sommigen de handen opleggen, krijgen Samaritanen direct de nodige gaven. Dat is mooi, in één keer heeft Samaria bij wijze van spreken een volledige kerkenraad met wijze mensen.

Waarom ging het in Samaria op die manier? Waarom was er een soort van pauze tussen de doop door Filippus en het ontvangen van Geestelijke gaven op het gebed van twee apostelen?

Dat komt omdat de HERE de mensen, die zojuist uit de greep van Simon kwamen, iets heeft willen leren. Simon was tot voor kort de man die hun met God in contact kon brengen, en dan kreeg je zelf ook de kracht om tot God op te klimmen. Het is dus de mens die het doen moet. Maar wanneer nu met de doop door Filippus de krachten van de Heilige Geest ook direct waren meegkomen, zou men gemakkelijk kunnen denken: 'die Filippus is net als Simon ook een wonderman.' En in dat geval is de volgende denkstap niet ondenkbaar: de gave van de Geest is een soort tovergave. Als jij die gave en die sleutel maar eenmaal hebt, red jij je als mens wel!

Dat mocht absoluut niet gebeuren! Christus leert Samaria dat het verschil tussen Hem en Simon veel groter is. Wie gelooft en zich laat dopen, kan niet zelf beschikken over de Geest. Integendeel, het is allemaal GENADE. Daarom ook moeten de apostelen uit Jeruzalem komen. En pas dan - op het indringende gebed - geeft de HERE zijn gaven. 'Ziet u het, oud-leerlingen van Simon? De HERE is God, oneindig hoog verheven. Nooit kunnen wij als mensen Hem dwingen en naar de hand zetten.' En dan is dit het evangelie, door de Here Jezus is deze God een genadig God. Op het gebed geeft Hij ons wat we nodig hebben. Samaria moet kennelijk alle hoogmoed afleren, en genade aanleren. Geen wonder dus dat de HERE zijn gaven in Samaria op een aparte manier uitdeelt.

Gods gaven zijn nog altijd onverdiende geschenken. Wij hebben nergens recht op. We kunnen alleen maar smekend bidden. Ik denk dat dit een les is die wij als kerk vandaag ook moeten leren. Wij kunnen zomaar denken dat de HERE wel verplicht is om te zorgen voor de middelen die wij als kerken denken nodig te hebben. Laat Hij maar zorgen voor de kracht van de Geest. Als wij maar op een goede manier gehoorzame kerk zijn, op tijd bidden en onze Bijbel lezen, dan moet God wel zorgen. Alsof ons geloof God zou kunnen dwingen! Handelingen 8 leert ons dat ook een bekeerde kerk altijd weer om de gaven moet bidden, ootmoedig en zonder drammen.

Er dreigt een schrijnend tekort aan Geestesgaven binnen onze Gereformeerde Kerken. Het blijkt onder andere bij ambtsdragerverkiezingen. In veel gemeenten wordt talstelling steeds moeilijker. Er dreigt over een aantal jaren - wanneer veel predikanten met emeritaat gaan - een predikantentekort. Zal dit allemaal op den duur goed komen?

Inderdaad hebben we allemaal de gaven en de toerusting van de Geest nodig om als kerk voort te bestaan. Maar wij zullen deze gaven alleen ontvangen als we ze telkens weer zien als onverdiende genadegaven. Gereformeerde kerken hebben geen automatisch abonnement op de Geestesgaven van God. Wij hebben alleen een genadig Vader in de hemel. Hij wil dat wij eerbiedig zullen bidden om die gaven. En als we dan zo bidden, met een oprecht en open hart, zal God mild en overvloedig geven. Beloofd is beloofd!

Geloof maakt sterk

Bidden vermag veel, voorwaarde is wel dat we bidden in het geloof. Simon doet dat duidelijk niet. Na z'n doop wappert hij met z'n creditcard, om zo doende ook macht te kunnen krijgen over de goddelijke gaven van de Geest. Deze man heeft van de eigenlijke boodschap niks begrepen. Het woord 'genade' komt in zijn woordenboek niet voor! Als jij maar schuiven kunt, zijn gaven gewoon te koop. Simon heeft kennelijk nog steeds niet in de gaten dat in Gods koninkrijk sommige dingen onbetaalbaar zijn!

Ook nu weer - net als bij Ananias en Saffira - peilt Petrus het hart. Hij kijkt dwars door het masker van deze oudmagiër heen. Petrus windt er dan ook geen doekjes om. Dat is blijkbaar eigen aan tucht en vermaan: wijs gerust de zonde bij die ander aan (vs. 20,21). En wijs dan vervolgens vol liefde de weg om het anders te doen. Want Petrus vertelt Simon ook de weg om behouden te kunnen worden. 'Simon, ga op je knieën voor God, en bid om vergeving. Zeg maar tegen de HERE dat jij van huis uit een klein mannetje bent. Weg met alle hoogmoed!' (vs. 22,23).

'Petrus, bid jij maar voor mij,' zegt de ex-tovenaar. Dat lijkt een mooi antwoord. Maar ook nu blijkt dat Simon er niks van begrijpen wil. Simon ziet niet in dat het gebed van een ootmoedig zondaar iets zal uitwerken. Ook nu ver-

wacht hij nog alles van de capaciteiten van de mens. De mens Petrus namelijk. Hij staat - dat is voor Simon overduidelijk - veel dichterbij God dan Simon zelf. Daarom: laat 'supermens' Petrus maar bidden!

Lucas laat ons in het ongewisse over hoe het allemaal precies is afgelopen. Simon verdwijnt in ieder geval uit het ge-

zichtsveld. En de ambtsdragers in Samaria doen gelukkig niet alsof het gebed van een ouderling of dominee meer zou uitwerken bij God, dan het gebed van een ootmoedig gelovige.

Wonderen en krachten van de Geest, alles wat Gods kinderen hier en nu nodig hebben, de Here Jezus zal het ons geven. Als wij de weg maar willen open-

houden. Dat is de weg van het leven uit geloof, leven van genade alleen.

Als we zo leven, komt er blijdschap. En dan zullen ze er in bosjes zijn: be-gaafde kerkleden, prima instrumenten in de handen van de Geest van Christus, die met ons op weg is naar de grote finale.

In onze kerken leeft in toenemende mate bezorgdheid om bepaalde ontwikkelingen. In ons blad klinkt nogal eens een waarschuwend toon. Geregeld wordt het debat gezocht over uiteenlopende thema's. Zo schreven we over de verhouding gereformeerd en charismatisch, over onderwerpen die ons gezamenlijk aangaan en die soms ook op de tafel van de generale synode lagen, bijvoorbeeld het toelatingsbeleid met betrekking tot het heilig avondmaal. Er wordt inhoudelijk gereageerd op allerlei publicaties uit onze eigen kring en uit kringen daaromheen.

Behalve in bladen als het onze wordt er ook op allerlei voorlichtingsavonden gesproken over de kerken en wat daar speelt.

Tot voor enkele maanden bestond er de Landelijke Werkgroep Voorlichting Kerkelijke Ontwikkelingen (LWVKO). Deze organisatie hief zichzelf in oktober 2005 op. De voorlichting had er in veel gevallen toe geleid dat de leden zijn toegetreden tot de Hersteld Gereformeerde Kerken. En alles was, volgens de woordvoerders, nu wel gezegd.

Een andere organisatie bestaat nog wel. Ik doel op een organisatie met de naam de Vijfhoek, ontstaan in de regio Dalfsen, Langeslag, Zwolle-Zuid, Zwolle-Berkum en Nieuwleusen. Inmiddels heeft deze groep een uitstraling tot buiten deze regio. Door middel van studieavonden wordt voorlichting gegeven over onderwerpen als de zondag als rustdag, huwelijk en echtscheiding, de kerk, en het schriftgezag.

De broeders en zusters van deze or-

ganisatie nodigen sprekers uit die onderwerpen inleiden onder titels als: Kerk in de crisis (ds. R. van der Wolf), Schriftgezag en Genesis 1 (ds. J.R. Visser), Schriftgezag en de Wet (ds. R. van der Wolf) en Een theoloog niet! Een evangeliebelijder! (ds. H.G. Gunnink).

Op de website van de organisatie zijn de lezingen na te lezen. En op een andere, verwante site (om het rijtje uit te breiden) is een aantal van de lezingen zelfs in videovorm te zien (www.eenin-waarheid.nl).

We proeven bij deze broeders en zusters oprechte bezorgdheid over de richting waarin ze onze kerken menen te zien bewegen. En er is bij mij nogal eens instemming met wat ze zeggen en schrijven. In een aantal gevallen proeven we ook frustratie: 'we worden niet gehoord.' En dat maakt de uitingen soms heftig. In deze Kroniek wil ik het vooral hebben over de toon.

Ik wil eerst iets zeggen over de site 'Een in waarheid'. Over de wijze waarop daar voorlichting wordt gegeven. Daarna wil ik op een ander voorbeeld van voorlichting, een lezing gehouden door ds. H.G. Gunnink, nader ingaan.

Een in waarheid

Wat het lezen van websites op het gebied van kerkelijke bezorgdheid nogal eens moeilijk maakt, is het feit dat de broeders en zusters zo overtuigd zijn van

hun gelijk, en dat ze je zo overstelpen met voorbeelden die dat gelijk illustreren. Wie kijkt op de site 'Een in waarheid' ziet een overweldigende hoeveelheid onderwerpen langskomen. Wekelijks wordt dat uitgebreid. En al die onderwerpen geven aan dat er reden is om je grote zorgen te maken over de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt. Nooit lees je iets dat in de buurt komt van Paulus, die schreef dat hij niet ophield met danken, telkens als hij aan de gemeente dacht.

Voor de sitebezoeker is er eigenlijk geen ruimte voor nuance: 'Ik ben het met die bijdrage eens. Maar met die bijdrage helemaal niet, niet met de inhoud en helemaal niet met de stijl. En daar scheiden de wegen halverwege de conclusies.'

Er is sprake van een overvloed aan informatie. Soms zelfs letterlijk: op 'Een in waarheid' loopt een banner die onder het kopje 'Signalen', allerlei voorbeelden van bedenkelijk kerknieuws signaleert. Er wordt in het kerknieuws geselecteerd, maar het wordt niet geduid. We mogen zelf concluderen: het is bar...

Maar er staan dingen bij die helemaal niet per definitie zo bedenkelijk zijn: dat er een dominee in deeltijd is beroepen en dat zijn vrouw ook een deeltijdbaan in kerkelijke dienst heeft gekregen, is dat een teken aan de wand? En is het eerlijk hen als 'predikantsechtpaar' te presenteren? Dat lijkt volgens mij erg op suggestieve berichtgeving.

Dat een predikant zich onttrokken heeft en zijn ambt heeft neergelegd omdat zijn opvattingen over homoseksualiteit niet kunnen worden getolereerd: is dat geen teken van de kwaliteit van ons kerkelijk leven?

Kroniek

C. van Dijk

één in waarheid 1

Welkom

Vaste troost voor de gelovigen

We weten het allemaal goed. Christus centraal als de grond van onze rechtvaardiging. Versta het goed: als de rechtvaardiging van de goddeloze om niet. Dat alles danken wij aan de barmhartigheid van God in Christus. Zijn werk wordt ons toegekend als hadden wij dat werk volbracht. Deze vrolijke ruil, die ons dankbaar en blij maakt, is gratis. Deze ruil gaat voor ons met gesloten beurs. Laat staan dat er sprake is van enige toegift van onze kant. Dat kon niet anders, want wij konden sinds de zondeval in het Paradijs God niets anders aanbieden dan ons faillissement. Dat moest Adam erkennen en beleven. En tot die erkenning en beleving roept God alle mensen op. Als wij mensen dit faillissement van ons leven vroeg of laat erkennen dan is dat een zeker bewijs dat Gods genadeaanbod de burcht van ons natuurlijk leven aan het slechten is. Dat wil niet zeggen, dat na zo'n capitulatie alle verzet voorgoed gebroken is. Integendeel, zolang er levensappen in de burcht zijn, kan het verzet weer opstaan. Toch is het een vrucht van Christus geest als wij dit inzien, erkennen en er mee rekenen in ons leven van elke dag. Alle inzicht in Gods Woord, maar ook alle mensenkennis, schiet tekort als je als kind van God dit vaststaande feit niet helder op je netvlies hebt.

Lees [hier](#) verder...

- Ethiek 14 items
- Kerkrecht 5 items
- Liturgie en eredienst
- Uit de kerken

Signalen

GKv geen enkel teken van bekering is op aangewezen zonden. Daarom acht zij een gesprek in deze situatie niet zinvol want zo'n gesprek kan alleen maar ten doel hebben de GKv over te halen zich weer te schikken onder binding aan fundamenteel verkeerde synodebesluiten.

maar tegen een beoefening van de theologie die afdoet aan het evangeliebelijder zijn.

Maar de vraag laat zich, al lezend of luisterend, stellen of hij theologisch niet wat veel steken laat vallen. En of hij niet te veel een tegenstelling poneert.

Ds. Gunnink begint met te zeggen dat er veel verwarring in de kerken is. Men denkt en schrijft verschillend. Dat gaat hij dan toelichten aan de hand van voorbeelden.

Het eerste voorbeeld is het opstel van ds. J.J.T. Doedens te Vlissingen in de bundel *Woord op Schrift*. Op die bijdrage is vaker kritiek gekomen. Daarover hebben we ook in dit blad kunnen lezen. Het moeilijke aan wat ds. Gunnink doet, is dat hij zijn afwijzing van het artikel van Doedens onvoldoende beargumenteert. Ds. Gunnink citeert zinnen uit het artikel die niet de kern van Doedens' betoog raken. Het citaat luidt: *Maar anders dan deze afgesloten gebeurtenissen* [oorlog / slag bij Waterloo e.d., HGG] *gaat het bijbelse scheppingsverhaal ook over een werkelijkheid die ieder tot op de dag van vandaag kan controleren en die de wetenschap ook met haar methoden kan benaderen.*

En: *Het spreken van God ziet dus op het voortbestaan van elk scheppingswerk en daarmee op de wereld zoals de auteur van Genesis 1 en wij die nog elke dag kennen.*

Deze citaten raken niet de kern van het betoog van ds. Doedens. Ze zijn mijns inziens ook niet erg omstreden. De schepping kun je onderzoeken. De wereld dien je te beschouwen als de geschapen wereld van God. Al laat zich de vraag stellen of Doedens daarbij wel voldoende verdisconteert dat er tussen de schepping en vandaag de breuk ligt van de zondeval.

Waarom gaat Gunnink zo voorbij aan de kern van Doedens' artikel? We krijgen de indruk dat het ongelijk van collega Doedens niet hoeft te worden aangetoond. Het is al genoeg als je zijn naam noemt. Dan begrijpen de goede verstaanders het wel: Doedens deugt niet. Het is bar.

Als een predikant wordt geschorst om het aangaan van een homoseksuele relatie, is dat heel verdrietig. Maar als zodanig geen teken van verval in onze kerken. Eerder het tegendeel: dat kan dus niet in onze kerken.

En *last but not least*: 'Een in waarheid' maakt zich sterk voor de gemeente van ds. Hoogendoorn te Kampen-Noord. Ook instemming met het gedrag van ds. Hoogendoorn en zijn kerkenraad, en een afwijzing van de erkende kerkenraad van Kampen-Noord en de uitspraken van de generale synode dienaangaande horen bij het pakket dat we dienen te slikken om in waarheid één te zijn.

Al grasduinend op deze website neemt bij mij de weerstand toe, en daarmee neemt de ruimte af om de artikelen te lezen die er werkelijk toe doen. Want die zijn er, artikelen waarin geargumenteerde zorg wordt uitgesproken. Maar ze gaan schuil in een overvloed van minder rijp en soms wat suggestief geschrijf dat mijn stemming bederft. En ook, wat erger is, de stemming in de kerken.

En wat er dan, vrees ik, gebeurt, is dat een groot deel van de site alleen nog gelezen wordt door medestanders. Er wordt gepreekt voor eigen parochie, en de tegenstellingen verscherpen zich. Men kijkt elkaar aan, schudt het hoofd en zegt: het is bar.

Op deze wijze wordt onbedoeld niet het heil van de kerken gediend, maar worden geesten rijp gemaakt om afstand te nemen van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt. Nogmaals: ongetwijfeld onbedoeld. Maar wanneer er met zoveel afstand en soms grimmigheid geschreven wordt, is het naar de mens niet te verwachten dat men elkaar de broederhand blijft geven.

Vijfhoek

Naast de site 'Een in waarheid' is de site van 'de Vijfhoek' een stuk rustiger. Hier ligt de nadruk ook niet op de website maar op de studiebijeenkomsten. De Vijfhoek publiceert lezingen die op de bijeenkomsten zijn gehouden. En ook oudere en nieuwere publicaties die actueel zijn in de huidige discussie (voorbeelden: *Een hoornstoot tegen Assen*, K. Schilder; *De reformatie der kerk*, A. Kuyper; *Dankbaar gereformeerd*, W. Nieboer).

De lezingen zijn van wisselende kwaliteit. Op een van de lezingen ga ik nader in, omdat ik ervan geschrokken ben. Volgens mij moet en mag het zo niet.

Op 27 januari sprak ds. H.G. Gunnink te Hardenberg over 'Een theoloog niet! Een evangeliebelijder!' De tekst van zijn toespraak staat op de site van 'de Vijfhoek', de videoversie op de site van 'Een in waarheid'.² Zonder de hele toespraak te citeren, wil ik toch de vrijheid nemen om her en der een reactie te geven.

De titel van de lezing van ds. Gunnink is een verwijzing naar een uitspraak van Groen van Prinsterer. 'Een staatsman niet! Een evangeliebelijder!' En verderop zal blijken dat ds. Gunnink niets heeft tegen theologie als zodanig,

Vervolgens gaat het over drs. A.L.Th. de Bruijne. Van hem wordt het volgende geciteerd: *Doedens' artikel [waarin D. meent: '...dat er bij de uitleg van Genesis 1 op exegetische gronden ruimte opengelaten kan worden om deze ouverture van de bijbel te lezen als een vertelling vanuit het aspect van de in Israël bekende sabbatsweek.'] levert inderdaad een goede illustratie van de methode die ik voorsta.*

En daarmee is de zaak beslist: de basis valt onder de artikelen van De Bruijne weg, aldus Gunnink. Er is geen enkele inhoudelijke confrontatie met de hoofdlijn van het betoog of de methodiek van zowel Doedens als De Bruijne. Vragen stellen is hier heel goed mogelijk, maar kritiek wordt hier zeer mager beargumenteerd. Zelfs niet een uitleg van bijvoorbeeld de begrippen hermeneutiek of vertelconventies.

Wat werkt zoiets uit? De namen Doedens en De Bruijne, van achter het spreekgestoelte uitgesproken, zijn voor de goede verstaanders voldoende: het is bar.

Op een vergelijkbare manier wordt omgegaan met prof. dr. H.G.J. Peels, prof. dr. J. Douma en dr. Stefan Paas. Zonder dat ik het inhoudelijk voor iemand van hen opneem: de manier van presenteren acht ik gevaarlijk. De luisteraar die naar de voorlichtingsavond is gegaan, was al bezorgd. Hem wordt munitie geboden zonder een rustige en inhoudelijke beoordeling. Zet collega Gunnink hier geen processen in gang waar hij op een later moment weer afstand van zal willen nemen?

Hardop stelt ds. Gunnink de vraag of het niet mogelijk is dat hier theologisch nieuwe dingen worden gezegd, waar je misschien eerst van schrikt, maar die je bij nader inzien toch wel verder helpen. Schriftgeleerden die oude en nieuwe dingen uit de schat naar boven halen.

Hij belooft aan te tonen dat het zo niet zit. Maar voordat hij daarmee begint, eerst even iets anders. En dat andere is dan onthullend: voor en zonder inhoudelijke behandeling van de meningen die hij uiterst gebrekkig weergeeft, zegt/schrijft hij:

Maar eerst nóg wat anders: wat is nu eigenlijk de oorzaak van deze verwarring? Ten diepste is dat wat o.a. in Openbaring 12 wordt geopenbaard, de felle strijd van satan tegen degenen die hun vertrouwen mogen stellen op de Koning van de kerk,

Jezus Christus. Op Hem Die in het gewaad van de Schriften naar ons toekomt.

Wat Gunnink waarschijnlijk bedoelt te zeggen is: deze verwarring is koren op de molen van Gods tegenstander. Maar ik vrees dat zijn gehoor andere conclusies trekt: Gunnink staat aan de kant van de vrouw. Doedens, De Bruijne, Peels, Douma en Paas aan de kant van de draak. Dat zal hij niet bedoelen, maar in het huidige discussieklimaat vrees ik dat het wel zo gehoord wordt.

En dat kan Gunnink weten. Daarmee heeft hij als leraar in de kerk te rekenen. Hij schrijft mooie dingen naar aanleiding van de artikelen 2-7 van de NGB. Maar als collega's zonder deugdelijke onderbouwing worden veroordeeld voor een toch al kritisch gehoor, dan kan ik er niet meer blij mee zijn. De pretenties van zowel Doedens als De Bruijne (om me tot hen te beperken), namelijk dat ze van harte die zelfde belijdenis onderschrijven, komen niet aan bod.

In samenspraak met ing. H. Wiegers komt Gunnink tot een afwijzing van de evolutietheorie. Hij maakt duidelijk dat daar sprake is van ideologieën en niet van zuivere wetenschap (gesteld dat die bestaat).

Gunnink zegt vervolgens dat het de genoemde theologen erom te doen is dergelijke oorsprongsideologieën in de plaats te stellen van het bijbelse schepingsverhaal. Dat is niet hard te maken. De inzet van Doedens' artikel doet het je vermoeden. Maar Doedens schrijft helemaal niet over oerknaltheorieën en evolutie. Het gaat hem om een zoektocht naar de wezenlijk *exegetische* betekenis van de teksten uit Genesis. Op welke wijze bedoelt Genesis 1 de geschiedenis van de schepping te beschrijven? Daarin kun je hem volgen of afwijken. Maar doe hem recht als exegeet.

Kampen

Het verhaal van Gunnink bereikt naar mijn idee een dieptepunt als hij opnieuw citeert: *Ik begin dan met u voor te lezen uit het Programma 1999-2004 van de Onderzoeksgroep Bijbelwetenschappen (samenwerking van Kampen en Apeldoorn, CGK) onder de leiding van prof. dr. Peels. Onder de kop 'Omschrijving en missie' staat het volgende te lezen: 'Onder de titel "historische processen en openba-*

ring" wil dit programma een bijdrage leveren aan het exegetische, hermeneutische en bijbels-theologische onderzoek van het Oude en Nieuwe Testament. Richtinggevend is hierbij de kernvraag hoe recht gedaan kan worden zowel aan de historische-literaire dimensies van de bijbeltekst als aan de religieuze functie van deze tekst in de context van kerk en christelijk geloof. Het onderzoek beoogt, met andere woorden, een symbiose van de descriptieve en interpretatieve componenten van de tekst-uitleg, die juist in het kader van een gereformeerd engagement nieuwe kansen kan krijgen. Kenmerkend voor de gereformeerde hermeneuse is namelijk het honoreren van de historische processen in en achter de bijbeltekst enerzijds en van het openbaringskarakter van de bijbeltekst anderzijds.

In het veelstromenland van de bijbelwetenschap heeft men de laatste decennia steeds meer oog gekregen voor de legitimiteit en de waarde van het eigen verstaanskader van de interpret. ... Teksten worden steeds meer benaderd als zelfstandige, ideologisch geladen grootheden. Ook ziet men de onderzoeker niet langer als een objectieve beschrijver van tekstuele en historische processen, maar als een interpreet die zelf ook ideologisch bepaald is.'

In de videoversie van de lezing geeft ds. Gunnink aan dat hij er niet van uitgaat dat iemand van zijn gehoor dit begrepen heeft. Dat hoeft ook niet. Het citaat heeft zijn eigen zeggingskracht: het is bar.

Mag ik het ook bar noemen? Hier is niet of nauwelijks sprake van een inhoudelijke confrontatie. Het voorlezen van dit citaat heeft een enorme suggestieve kracht. Het zit op de grens van de manipulatie van je gehoor. We hebben het hier over broeders die op wetenschappelijke manier theologie willen bedrijven. Op hun vruchten zijn ze af te rekenen. Maar dan wel na een inhoudelijke beoordeling.

De lezing eindigt met kritiek op wat ik de 'spagaatgedachte' noem: de universiteit in Kampen zou in een spagaat zitten tussen meedoen in het hedendaagse theologische debat en het belijden van het evangelie. De eisen van de overheid zouden daarin de universiteit dwingen om het spoor van de belijdenis te verlaten.

Hier gaat in de voorlichting van ds. Gunnink opnieuw iets mis. Dat is namelijk niet de spagaat zoals hij gepresen-

teerd is door prof. dr. G. Kwakkel. Die gaat, blijkens zijn spreken op de dies van de Universiteit in december 2005,³ over hoe men bij het bedrijven van de theologische wetenschap, onderworpen aan het Woord van God en de gereformeerde belijdenis, keuzes moet maken. Richt men zich primair op het theologische debat met vakgenoten? Of richt men zich meer op de kerkelijke actualiteit?

De spagaat tussen het theologische en het kerkelijke debat dus.

Er is kritiek mogelijk op de manier waarop Kampen zich op dit moment opstelt. Een spagaat komt op mij niet over als een bijzonder mobiele en slagvaardige houding. Krijgt het niet iets van een smoesje om je aan de kerkelijke actualiteit te onttrekken?

Maar Kampen ziet toch wel wat voor voorlichting er in de kerken gegeven wordt? Kampen ziet toch wel hoe mensen zich vervreemd voelen van de kerken die de 'school' altijd als hun school zagen? Is er in Kampen compassie voor deze verwarde schapen? Of is hun vertrek op termijn ingecalculeerd?

En aan de andere kant: je moet maar in Kampen werken! Door de kerken weggeroepen uit je gemeente om theologie te bedrijven. En dan worden bekritiseerd op een wijze zoals ik hierboven heb aangekaart. Dan ga je toch ook liever met de vijand in de poort praten dan voorlichting geven in de broederkring?

Ik wil de intenties van broeder Gunnink proberen te begrijpen. En ook de intenties van anderen die stem geven aan verontrusting. Zij zijn bezorgd om de schapen van Gods kudde. Maar de manier waarop hier door Gunnink wordt geargumenteed, is te vergelijken met het zwaaien van een fakkel midden in de schaapskooi: je jaagt ze eruit. En je gaat ook nog eens onzorgvuldig om met broeders die oprecht het woord van de Here willen uitleggen en begrijpen.

Handen ineen

Het is misschien een Kroniek geworden met een wat voor ons blad ongebruikelijke blikrichting. Maar nader bekijken is nader bekijken. En het gaat

hier om een ernstige zaak, want de organisatoren van bijeenkomsten en websites slaan de handen ineen om op 23 september in de Noorderkerk te Spakenburg een landelijke vergadering te houden. Die vergadering wordt georganiseerd door Een in Waarheid, de Studiegroep Kerkelijke Ontwikkelingen (Assen) en De Vijfhoek.

Het komt erop aan dat er daar goede, goed gedocumenteerde voorlichting wordt gegeven. Want de stemming in de kerken is niet goed. En die stemming is hier en daar aan de voorlichting van de genoemde organisatoren te wijten.

Als antwoord moet worden gegeven op de vraag 'hoe nu verder?', dan moet er gesproken worden vanuit theologische nauwkeurigheid, christelijke broederliefde en zelfbeheersing. Daarmee wordt het heil van de schapen gediend.

Noten:

¹ http://www.de-vijfhoek.nl/doc/Een_theoloog_niet_Een_Evangeliebelijder_H_G_Gunnink.doc.

² <http://www.eeninwaarheid.nl/index?cat=31&item=111#>.

³ *De Reformatie*, jrg. 81, nr. 14, 7 jan. 2006.

'Gezegend zij de God en Vader van onze Here Jezus Christus...!'

Over Gods verkiezing

Nadenken over Gods verkiezing lijkt een heikele onderneming. Het is één van de verschilpunten tussen gereformeerd en evangelisch. Maar ook binnen de gereformeerde gezindte komt de discussie los en klinkt kritiek op onderdelen van de Dordtse Leerregels. Sterker nog, zelfs als je de Dordtse Leerregels van a tot z onderschrijft, kan er een wereld van verschil zijn in de omgang ermee. Om maar iets te noemen: de Gereformeerde Gemeenten en de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) onderschrijven beide de Dordtse Leerregels. Maar ze springen er

totaal anders mee om. Zoals het er nu uitziet: een blijvend kerkelijk breekpunt.

Opzet

Het bovenstaande klinkt als binnenkomer niet zo bemoedigend. Zoveel verschillen! Dat maakt meteen duidelijk dat we in dit onderwerp verdrinken,

wanneer we de verschillen als uitgangspunt nemen. Daarom doe ik het liever anders. Ik wil proberen om - positief - op een rijtje te zetten, hoe de Bijbel en de gereformeerde belijdenis in het spoor van de Bijbel over verkiezing en verwerping spreken. En wat je er voor jezelf mee kunt in je leven met de Here.

Toon

De bijbelse leer over verkiezing en verwerping. Vaak is de eerste reactie: wat moeilijk en ingewikkeld allemaal! En ik zal niet ontkennen dat je hier te-

Thema

H.J.C.C.J. Wilschut

gen de grenzen van je menselijk verstand aanloopt. Wat is de Here onbegrijpelijk groot! Dat levert allerlei denkproblemen op. Als God van eeuwigheid gekozen heeft, hoe zit het dan met onze verantwoordelijkheid als mensen? Is het dan wel rechtvaardig dat er mensen om hun ongeloof verloren gaan, ze waren toch niet verkozen? Wat een vragen! Geen wonder dat hier zoveel discussie was en is. Met als bijkomend gevaar, dat je de leer over verkiezing en verwerping voor kennisgeving aanneemt, maar er voor jezelf eigenlijk niets mee doet. De Dordtse Leerregels zijn vaak meer geprezen dan werkelijk gelezen.

Maar lees nu eens Efeziërs 1. Gezegend zij de God en Vader van onze Here Jezus Christus! Want Hij heeft ons in Hem uitverkoren vóór de grondlegging van de wereld! Dat is andere koek. Niks geen tobberigheid, niks geen zuchten en klagen. Maar *zingen!* En daarin staat Efeziërs 1 niet alleen. Je merkt dat steeds in de Bijbel. Daar wordt God als God van verkiezing *geprezen*. Dat functioneert echt in het geloofsleven. Het maakt mensen intens blij en dankbaar. Op die toonhoogte moeten we blijkbaar spreken over de goddelijke verkiezing.

Valkuilen

Heb je het over wat de Bijbel zegt over Gods verkiezing en verwerping, dan zijn er een paar eigensoortige valkuilen. Ik wil er meteen voor waarschuwen:

- Pas je niet op, dan ga je heel *abstract* aan het werk. Dan heb je het over *de* verkiezing, *de* verwerping. Alsof het dingen zijn die op zichzelf staan. Maar bijbels moet je zeggen: we hebben het over de *God* van verkiezing en verwerping. We staan voor de Here zelf. Hij is niet een God van willekeur, maar een God van liefde.
- Besef je dat je hier met God zelf te maken hebt, dan begrijp je ook meteen dat je hier *nooit tot een sluitende redenering* kunt komen. Het is in de kerkgeschiedenis steeds opnieuw geprobeerd: een systeem ontwerpen, waarbij je allerlei denkmoelijkheden oplost. Niet doen! Daar is de Here veel te verheven voor. Denk niet dat je Hem in de greep van je denken krijgt. We gaan de bijbelse gegevens na. Om die na te spreken in eenvoudig geloof. Ook wanneer dat voor onze logica open eindjes oplevert.

- Als laatste valkuil noem ik onze menselijke *nieuwsgierigheid*. In het bijzonder de vraag: waarom heeft de Here bepaalde mensen *niet* uitgekozen? Ik zeg het bij voorbaat: dit is - bijbels gezien - een foute vraag. Eigenlijk wil je de Here narekenen, zoek je een stuk verantwoording. Vanuit bijbels gezichtspunt moet je een heel andere vraag stellen. Een uitgesproken geloofsvraag trouwens: waarom ik wel? Dat is niet de onbescheiden nieuwsgierige vraag, maar de vraag van de verwondering. Daar hebt u het weer: de toonhoogte van de verbaasde blijdschap.

Verkiezing in soorten

Ik moet nog een vooropmerking maken. In dit artikel gaat het over de goddelijke verkiezing tot eeuwige zaligheid. Tegelijk kent de Bijbel ook andere vormen van goddelijke verkiezing. Ik denk hier in het bijzonder aan de verkiezing om Gods volk te mogen zijn, om te mogen behoren tot het volk van God. Een bijzonder voorrecht, alleen te danken aan Gods ontferming. Maar niet allen

zes daarover spreekt in Deut. 7:6-8) en de verkiezing-tot-de-eeuwige-zaligheid (zoals Paulus daarover spreekt in Ef. 1). Calvijn had het hier over de algemene en de bijzondere verkiezing. In dit artikel gaat het dus speciaal over die bijzondere verkiezing. Al blijft daarbij Gods verbond niet buiten beeld.

Verkiezing en verwerping volgens Dordtse Leerregels

Gods verkiezing en verwerping. U leest erover in hoofdstuk I van de Dordtse Leerregels. Wat mooi, zoals de Leerregels daarbij de bijbelse lijn volgen! Alle mensen hebben in Adam gezondigd. God zou geen onrecht hebben gedaan als Hij dan ook besloten had alle mensen voor eeuwig te straffen (DL I, art. 1). Maar: God is liefde, Hij gaf zijn eniggeboren Zoon, opdat ieder die in Hem gelooft, niet verloren gaat maar eeuwig leven heeft. Woordelijk een combinatie van twee bijbelteksten! (art. 2). In zijn goedheid laat God nu de belofte van het evangelie verkondigen, waarbij

Jeruzalem (de Klaagmuur)

die een plekje kregen in het verbond, worden behouden. Er zijn gedoopte bondelingen die de Here de rug toekeren. Het zal ze des te zwaarder worden aangerekend. Je verachtte Gods verkiezende liefde. Maar houd het onderscheid in het oog. De verkiezing tot het verbond is niet automatisch verkiezing tot eeuwige zaligheid. Al weet je als gelovige dat het één in het verlengde van het ander ligt. We onderscheiden dus tussen de verkiezing-tot-het-verbond (zoals Mo-

Hij roept tot geloof en bekering (art. 3). Geloof je het evangelie niet, dan blijft Gods toorn op je. Maar door het geloof word je door de Verlosser Christus van de eeuwige ondergang gered (art. 4).

Ongeloof. Geef God er niet de schuld van. Voor je onmacht en onwil om te geloven draag je zelf de volle verantwoordelijkheid. Het is - zoals dat geldt van alle zonden - eigen schuld. Maar het geloof is een geschenk van

God. Door genade bent u behouden, door het geloof, en dat niet uit uzelf: het is een gave van God, Efeziërs 2:8 (art. 5).

God geeft aan sommigen het geloof, aan anderen onthoudt Hij het. En dit gaat terug op zijn eeuwig besluit. Aan God zijn al zijn werken van eeuwigheid bekend, zegt Handelingen 15:18. Er is verkiezing en er is verwerping. Een beslissing die even barmhartig als rechtvaardig is (art. 6).

Wat verstaan we onder Gods verkiezing? Het is het onveranderlijke voorneemen van God van voor de grondlegging van de wereld af, om sommige mensen (een vast getal), in zichzelf net zo schuldig als andere mensen, te redden in Christus en ze daartoe het geloof te schenken. Niemand heeft er recht op. Het is vrije verkiezende liefde van God, louter genade. En dan wijzen de Dordtse Leerregels (art. 7) op wat je leest in Efeziërs 1 en Romeinen 8. Daar zet DL I, 10 een dikke streep onder. Voor Gods genadige (!) verkiezing is maar één grond aan te wijzen: Gods welbehagen. Dit raadsplan komt voort uit Gods eeuwige liefde voor de uitverkorenen (II, 9). Uitgesproken bijbeltaal!

De keerzijde van dit verkiezingsbesluit is Gods besluit van verwerping. U leest erover in DL I, 6. En uitgebreider in DL I, 15. Toen God sommige mensen uitkoos, besloot Hij anderen over te laten aan hun eigen slechtheid en aan het zelfgekozen verderf. En opnieuw moet je zeggen: hier spreken de Dordtse Leerregels de Bijbel na. Zie de verwijzing naar 1 Petrus 2:8. Mensen stoten zich in hun ongeloof aan de rotssteen Christus, *waartoe zij ook bestemd zijn*. Het blijft een weerbarstig woord. Maar het staat er echt.

Let op het verschil!

Er zit bij de Dordtse Leerregels in de omschrijving van verkiezing en verwerping een opvallend verschil. Gaat het over de verkiezing, dan wordt er heel actief geformuleerd. In zijn verkiezende liefde grijpt God in Christus in, gaat Hij ook trekken met zijn Woord en Geest. Bij de verwerping is de formulering meer passief: God besloot over te laten aan de zelfgekozen slechtheid en hardheid.

Dat doen de Dordtse Leerregels expres. Want ze kennen het verwijt: als het geloof op Gods keus teruggaat, dan kun je iemand moeilijk meer z'n ongeloof verwijten. Eigenlijk is het dan de schuld van God dat iemand verloren gaat. Had Hij hem of haar maar moeten uitverkiezen.

Maar geen mens zal zich op de Jongste Dag met dit excuus voor z'n ongeloof kunnen verdedigen. De onmacht en onwil om te geloven is eigen schuld. Achter de hardheid van ons menselijk hart ligt onze afval van de levende God. Dat maakt ook ons ongeloof tot schuld voor God. Geen mens gaat verloren dan door eigen schuld.

Vandaar dat de Dordtse Leerregels hier wijzen op Gods rechtvaardigheid. God doet geen onrecht wanneer Hij mensen aan hun eigen slechtheid overlaat. Dit hadden we allemaal verdiend. Het wonder is niet dat er mensen verloren gaan. Maar juist dat er behouden worden! Daartoe is God helemaal niet verplicht. Op Gods genade en verkiezende liefde heb je als mens geen récht. Het is louter en alleen vrije gunst van God, dat Hij mensen in Christus redt, en dat Hij hun geloof en eeuwig leven schenkt. Dat is ongedachte en onverplichte liefde van God. Zoals geen mens zich op de Jongste Dag voor zijn ongeloof kan verontschuldigen, kan ook geen mens zich dan op zijn geloof beroemen. Je kreeg het van God, in Christus, door de Geest, uit kracht van zijn verkiezende liefde.

De bijbelse leer over de uitverkiezing wil op deze manier vooral onderstrepen, dat Gods genade echt alleen maar *genade* is, alleen op Gods eeuwige barmhartigheid teruggaat. Alle eigenroem is uitgesloten. Ik roem in vrije gunst alleen! Daar hebt u weer de toonhoogte van Efeziërs 1.

Geloofspraktijk

Alles goed en wel, maar wat moet je hiermee nu aan in de geloofspraktijk? Die denkproblemen, hè? Zit alles niet van eeuwigheid af dichtgespijkerd? En al zeg je ja en amen op de Dordtse Leerregels, diep in je hart kan de vraag blijven knagen, waarom God sommige mensen passeert. Ook mensen, aan wie jij zo graag het geloof gunt. Zoals je ook met de vraag kunt zitten: hoe kan ik eigen-

lijk met zekerheid over mijzelf weten, dat ik hoor bij het getal van Gods uitverkorenen?

Het is goed om hier weer te waar- schuwen voor de valkuilen die ik noemde. Probeer niet om de zaken voor je verstand in een sluitend systeem te persen. En probeer de Here niet na te rekenen met de nieuwsgierige vraag: waarom anderen niet? Tracht niet in te dringen in de verborgen geheimen van God. Het is een waarschuwing die meerdere keren in de Dordtse Leerregels klinkt. De verborgen dingen zijn voor de Here, de geopenbaarde zijn voor ons en onze kinderen (Deut. 29:29). Ga niet de weg van de nieuwsgierigheid. De Bijbel wijst ons een andere weg.

Begin dan ook waar de Bijbel met ons begint. Dat is: begin bij de *belofte* van God, de belofte van het evangelie. In die belofte geeft God Christus met al zijn heil: alsjeblijft, voor jou! Aanpakken! Want bij de belofte gaat het om een geven, dat roept om een gelovig aannemen. Zo spreekt de Bijbel ons nu aan. 'Heren, wat moet ik doen om behouden te worden?', vraagt de gevangenebewaarder aan Paulus en Silas (Hand. 16:30). Dan is het antwoord: 'Geloof in de Here Jezus, en jij zult behouden zijn, jij en je huis' (Hand. 16:31). Dat evangelie mag die man zomaar geloven. En dat moet hij ook geloven. Kortom, vanuit de belofte spreekt de God van de Bijbel ons aan op onze verantwoordelijkheid.

Dat goede nieuws laat God in deze wereld verkondigen. Hij stuurt evangeliepredikers tot wie Hij wil en wanneer Hij wil. Door hun dienst worden mensen geroepen tot geloof en bekering.

Zo klinkt het evangelie naar buiten toe. Zo klinkt dat ook naar binnen toe, in de kerk. Daar mogen we ons volk van Gods verbond weten. Inderdaad, een zaak van verkiezing. Het geloof ziet hierin de *God* van de verkiezing naar zich toe komen. De belofte van het evangelie werd in de doop persoonlijk op naam gesteld. Des te groter wordt de aandrang om te geloven. Denk niet dat je er bént, wanneer je gedoopt bent. Geen gearriveerd christendom alsjeblijft, geen verbondsautomatisme! O ja, wanneer een kind jong sterft, dan hoeft je als ouders niet te twijfelen aan de uitverkiezing en het behoud van je kind. Uit kracht van het genadeverbond zijn de kinderen van de gelovigen heilig (DL

Johannes preekt bij de Jordaan

I, 17). Al heeft er geen antwoord van geloof kunnen komen, God van zijn kant houdt woord. Maar groei je op in het verbond, dan wordt dat antwoord wel degelijk van je verwacht. En dat als blijvende activiteit. Schitterend, zoals Zondag 31 HC dat onder woorden brengt: aan de gelovigen wordt verkondigd dat al hun zonden hun werkelijk vergeven zijn, zo vaak als zij de belofte van het evangelie met waar geloof aannemen. *Zo vaak als!* Dit is dus het startpunt: Gods beloftewoord, dat aandringt op het antwoord van het geloof.

Wat een zegen, wanneer je in geloof ja en amen zegt op de belofte van het evangelie! Nee, daar ben je niet trots op. Daar ben je - als het goed is - dankbaar voor. Dankbaar voor het werk van de Heilige Geest in je hart. Want geloven doe je niet vanuit jezelf. Dat is het werk van Gods Geest, die via het Woord je hart bereikt en verandert. Ik heb mijn geloof van de Here gekregen!

Daarin herken je dan als kind van God de verkiezende liefde van God. Dan tob je niet langer in abstracto over de vraag: waarom anderen niet? Maar je bent stil van verbazing en dankbaarheid. Dat de Here zo goed voor mij is! Dat heb ik van geen kanten verdiend. Ik ben in mijzelf geen haar beter dan anderen. Dank U wel, Here, voor zoveel genade!

Zekerheid

Dat brengt ons bij het punt van de zekerheid over je persoonlijke verkiezing. We zingen het met Gezang 36:1:

‘Ja, eer ik nog was geboren ... heeft zijn liefde mij verkoren.’ Zingt u dat echt met een gerust hart? Bent u echt die ‘ik’ en ‘mij’?

Die zekerheid bereik je niet wanneer je probeert de verborgenheden en diepten van God nieuwsgierig te onderzoeken, zegt DL I, 12. Let liever op wat de Bijbel als vruchten van de verkiezing aanwijst: het ware geloof in Christus, kinderlijk ontzag voor God, droefheid naar Gods wil over de zonde, honger en dorst naar de gerechtigheid.

Let er trouwens op dat de Dordtse Leerregels zeggen, dat Gods kinderen die vruchten van de verkiezing met geestelijke blijdschap bij zichzelf *opmerken*. Dat is dus wat anders dan dat je wanhopig bij jezelf *op zoek gaat* naar kenmerken van je verkiezing. Daar hebt u een pijnpunt, dat ons van veel zogenaamd bevindelijk-gereformeerden scheidt. Bij meerderen van hen (niet allen!) horen eigenlijk alleen de van eeuwigheid uitverkorenen bij Gods verbond. Wil je Gods beloften durven geloven, dan moet je eerst van jezelf weten dat je uitverkoren bent. Er moet eerst iets met je gebeurd zijn. Zo niet dus! Begin bij wat God belooft. Ontleen daaraan je vrijmoedigheid en je houvast. En met blijdschap vind je het werk van de Here in je leven terug. Het zijn blijken van zijn verkiezende liefde.

Overigens zeggen de Dordtse Leerregels heel nuchter, dat persoonlijke verkiezingszekerheid van mens tot mens kan variëren. Het kan ook bij jezelf op en neer gaan. Niet altijd is je geloof even

sterk, niet steeds ben je vol kinderlijk ontzag voor God. Gelukkig, de zekerheid over je persoonlijke verkiezing van eeuwigheid vindt de diepste grond in de Here Jezus Christus zelf. Het staat zo prachtig in Efeziërs 1: God heeft ons in Christus voor de grondlegging uitverkoren. *In Christus!* Dat is dezelfde Christus, die we tegenkomen in de belofte van het evangelie. Hoor je bij Hem, weet je je in het geloof één met Hem, dan mag je je in Hem voor eeuwig bij God uitverkoren weten. Dat is wat (o.a.) Calvijn heeft aangeduid als: Christus is de *spiegel van onze verkiezing*. Wij zien onze verkiezing in Christus weerspiegeld.

Persoonlijke verkiezingszekerheid is dus geen kwestie van tobben en wroeten. Maar van geloven in de Here Jezus, zoals Hij in het evangelie beloofd wordt. Hoor ik in geloof bij Hem, dan mag ik mij een uitverkorene weten. En dat zie ik terug in de vruchten van de verkiezing, in wat de Here door de Heilige Geest in mijn hart en leven doet.

Geen lijdelijkheid

Als je zo in geloof de weg van de Bijbel gaat en begint waar God begint: bij zijn belofte en jouw verantwoordelijkheid, dan helpt je dat ook tegen het gevaar van lijdelijkheid. Zo in de stijl van: ik ga met m'n armen over elkaar zitten, want het is toch allemaal al besloten. Dan laat je je weer leiden door een beschouwing over de goddelijke verkiezing. In plaats van dat je er in geloof mee omgaat, dat met de belofte begint om zo bij Gods verkiezing uit te komen.

Het is langs de weg van het evangelie en van de evangelieprediking dat de Heilige Geest ons hart bereikt. Waarmee Hij ons aan Christus bindt. Toch kent het geloof naast hoogten ook diepten. Gebruik dan de middelen die God geeft om het geloof te ondersteunen (DL I, 16). Je wordt dus in beweging gezet om te gaan op de weg van het verbond. Wacht niet lijdelijk af. Maar zoek actief de hulp die God voor je in petto heeft.

Geen lijdelijkheid. Ik vraag daar expres de aandacht voor, omdat we in de Dordtse Leerregels ook de volharding van de heiligen belijden. Het genadewerk dat de Here in zijn verkiezende liefde in een mens begint, maakt Hij

ook af. Wie uit God geboren is, geboren uit een onvergankelijk zaad, wordt door God ten einde toe bewaard. Dat is een enorme troost voor mensen die zichzelf in hun zwakheid kennen. De Here is getrouw en sterk, Hij zal zijn werk voor mij voleinden!

Dat is weer typisch de taal van het geloof. Van de rust in God. Wat iets heel anders is dan de redenering: als je eenmaal uitverkoren bent, dan komt het vanzelf wel goed met je. Daar hoeft je je niet meer druk om te maken. Maar de Dordtse Leerregels wijzen een andere weg (V, 14): 'Het heeft God behaagd

om zijn genadewerk in ons te beginnen door de prediking van het evangelie. Evenzo wil Hij het instandhouden, voortzetten en voltooiën door het laten horen, lezen en overdenken van het evangelie, door aansporingen, dreigementen, beloften en ook door het gebruik van de heilige sacramenten.' Naast de beloften zijn er ook de aansporingen om trouw te blijven. En de dreigementen om niet tot afval te komen. God blijft een mens op zijn verantwoordelijkheid aanspreken. En het is langs die weg dat Hij de volharding bewerkt door de Heilige Geest.

Nee, dat krijgen wij niet in een logisch systeem. Dat moeten we ook maar niet proberen. Wat de Bijbel zegt over verkiezing en verwerping, wil in geloof beleefd zijn. In dankbare verwondering en in aanbiddende eerbied. Dat hoort er ook bij. Heilig ontzag voor Gods rechtvaardig oordeel. Dat verdiept je blijdschap en dankbaarheid. En dat brengt je tot lofprijzing. Elk hoofdstuk van de Dordtse Leerregels eindigt daar dan ook mee. De enige God, Vader, Zoon en Heilige Geest, zij eer en heerlijkheid in eeuwigheid. Amen.

Ongelijke behandeling in de Hervormde Kerk

Enkele notities bij de bijna vergeten zaak-Magnet in vergelijking met de zaak-De Cock

In dit artikel wil ik twee kerkelijke kwesties aan de lezer voorstellen om ze vervolgens met elkaar in verband te brengen en er de nodige conclusies aan te verbinden.

- 1. Een gereformeerde dominee kan zich wegens bezwaren niet verenigen met een bepaald onderdeel van de voorgeschreven liturgie - hij wordt door het kerkbestuur geschorst en zelfs afgezet -, dan is dat op zichzelf genomen een zaak die correct kan zijn behandeld, maar die toch ook wel bevreesd oproept. Dat het tot een tuchtmaatregel kan komen in verband met liturgie... Natuurlijk is het te begrijpen: eigenzinnigheid moet tegengegaan worden. Maar toch blijft het merkwaardig, want schorsten terwijl men de argumenten van de bezwaarde voorganger niet echt weegt?**
- 2. Er is binnen datzelfde kerkgenootschap een ander kerkbestuur dat in diezelfde tijd een**

zaak van leervrijheid bij een andere predikant 'laat lopen', en de afwijkende leer niet eens beoordeelt. Men laat zelfs geen klein teken van ongenoegen blijken.

Deze kerkbesturen hadden één ding gemeen: ze weigerden zich inhoudelijk rekenschap te geven van de zaak die in hun regio in geding was. Men wilde alleen maar rust - uiterlijke eenheid. Geen gedoe om de leer, ook al waren er formulieren van eenheid - maar hoe was men daar nu eigenlijk nog aan gebonden?

Het ging intussen om een leer die de funderingen aantastte van de gereformeerde belijdenis. En zo iets moet toch wel bedenkingen oproepen! Als daar niet meer op gelet wordt, is er binnen die kerk toch veel mis! Immers, er moet toch worden opgetreden tegen een voorganger die de aangenomen kerkleer op

eigenzinnige of vrijzinnige wijze interpreteert?

Het is een vreemde zaak dat bij de één de 'overtredingen' in rekening werden gebracht en hem het zwijgen werd opgelegd, terwijl van de ander de 'overtreding' nauwelijks werd opgemerkt en zeker niet als zodanig werd aangemerkt, waardoor hij vrij rond mocht preken. Zo iets riekt naar 'ongelijke behandeling'.

Bijna vergeten

We hebben het hier over twee kwesties die in de negentiende eeuw in de Nederlandse Hervormde Kerk (NHK) voorkwamen. De ene kwestie trok bijzonder veel aandacht, de andere kwam bijna in het vergeetboek terecht.

De dominee die (mede) om de liturgische kwestie van de Evangelische Gezangen met de kerkelijke tucht werd behandeld, was de 32-jarige *Hendrik de Cock* te Ulrum, die zich in geschrifte als 'gereformeerd leeraar' voorstelde aan zijn omgeving. Hij had - nadat hij in december 1833 geschorst was vanwege het do-

Rondblik

H. Veldman

H. de Cock

pen van kinderen uit andere gemeenten - een halfjaar later zijn felle protest tegen de Evangelische Gezangen laten horen, in nauwe samenwerking met Jacobus Klok te Delfzijl. De uiteindelijke gevolgen zijn bekend: de Afscheiding die in oktober 1834 in Ulrum begon. Deze daad is echter niet los te denken van het kerkelijke klimaat in de NHK, waarin de kerkbesturen weigerden te luisteren naar de argumenten tegen onschriftuurlijke liederen en leringen, maar waarbij de man die de bezwaren op confessioneel verantwoorde wijze had verwoord, wegens de door hem veroorzaakte wanorde werd getuchtigd.

De tweede zaak is heel wat minder bekend gebleven. Het betreft de kwestie van de leervrijheid van de 80-jarige ds. *Samuel Magnet* te Raamsdonk (Noord-Brabant). Hij publiceerde in 1827 - op verzoek van vrienden en gemeentelieden - een boekje van 48 bladzijden onder de titel *Gods oorspronkelijke genadige menschenliefde: volgens de leer van Jezus Christus en Zijne apostelen*. Op de inhoud komen we straks terug. Eerst willen we nagaan hoe dit boekje werd ontvangen.

In het kerkelijke tijdschrift *Godgeleerde Bijdragen* van 1827 gaf redacteur dr. H.H. Donker Curtius in een uitvoerige recensie een impressie van de inhoud van het werkje. Hij kwam tot de conclusie dat het 'van eenen onafhankelijken geest' afkomstig was, die zich

'met meer dan gewone schrandereheid' onderscheidde. Donker Curtius, die in Gelderland secretaris was van het provinciaal kerkbestuur en vanaf 1825 preses van de algemene synode van de NHK, gaf daarmee de ruimte aan van de in 1816 ingevoerde proponentenformule: een lossere band aan de belijdenis. Hij was zelf een warm voorstander van leervrijheid, iets wat hij in 1835 nog eens ondubbelzinnig aangaf in de *Godgeleerde Bijdragen*. Na een breed betoog waarin de synodepreses bekrompenheid en vooringenomenheid ten stelligste afkeurde, beëindigde hij de recensie als volgt: 'Maar niemand stuite of belemmere het vrije onderzoek en de vrije mededeeling van denkbeelden: want dit zoude het ergste zijn van alle kwaad!'

Donker Curtius was na de verschijning van Magnets boekje eerst nog wel bevreesd geweest dat de rechtzinnigen in den lande zich scherp zouden keren tegen het werk en dat ze er een kerkelijke kwestie van zouden willen maken. Immers, in orthodoxe kringen was de in 1816 vastgestelde proponentenformule een bron van zorg en ergernis: zij kapittelde de dubbelzinnigheid van de binding aan de belijdenis als een opening voor leervrijheid.

En inderdaad leek de vrees van de synodepreses bewaarheid te worden: er kwam een tegengeschrift uit van de 55-jarige ds. J.J. le Roy te Oude Tonge, getiteld *De ware leer der verzoening*. Maar

H.H. Donker Curtius

Magnet reageerde er niet op en de Brabantse kerkbesturen evenmin. Zo bleef de storm uit. En bij de dood van Magnet in 1831 was het weer rustig op het kerkelijke front. Men mag aannemen dat de hoge heren van de synode opgelucht waren. De zaak zou de doofpot wel halen.

Vrijzinnige verzoeningsleer

De inhoud van Magnets werkje heeft betrekking op de bijbeltekst van 1 Johannes 4:8, waar we lezen (Statenvertaling): 'Wie niet liefheeft, die heeft God niet gekend, want God is liefde.'

De kortste samenvatting van het boekje vinden we bij L. Knappert; hij stelt dat Magnet 'de leer der verzoening als onbestaanbaar met de liefde Gods' acht. Daarmee stemt overeen de korte aanduiding in het rekest van de eerste synode van de afgescheiden kerken. Daar lezen we: 'Magnet van Raamsdonk, in zijn leven lid van het Kerkbestuur, bestreed openlijk de leer der verzoening, en hoewel openlijk aangevallen door een oud-predikant, Ds. le Roy van Oude Tonge, hij bleef buiten censuur en schorsing.' Op deze klacht komen we nog terug.

We bieden een iets ruimere weergave aan de hand van het in 1834 gepubliceerde overzicht in de *Godgeleerde Bijdragen*. In de voorrede van zijn geschrift stelt ds. Magnet dat hij hier de hoofdwaarheid van zijn prediking weergaf, 'in welke hij toen bijna vierenvijftig jaren was onledig geweest'. De hoofdinhoud was dit, 'dat het eene bejammerenswaardige dwaling is, dat men God beschouwt als een Opperheer, boven zijn zedelijke wetten verheven, die vanwege zijn gerechtigheid, de edelmoedigheid, welke hij den mensch aanprijst, Zelf niet kan of mag bewijzen, dewijl zijne wraak noodzakelijk de straf vordert der belediging, Hem door de zonde aangedaan, en, zonder voldoening aan de gekwetste oneindige majesteit, geen overtreding vergeven kan; dat het eene dwaling is, door Johannes tegengesproken, dat God, als een Heilig Wezen, afkeerig is van zondaren; dat God en niet Jezus Christus, door Johannes, als de Verzoener wordt voorgesteld, en dat nergens in den Bijbel geleerd wordt, dat God door Christus verzoend is; dat Gods oorspronkelijke menschenliefde niet is bepaald tot sommige bevoorregte men-

schen met uitsluiting van anderen; dat het met Gods eer onbestaanbaar is, dat Christus aan God het rantsoen met Zijn bloed betaald heeft, omdat men, zoo stellende, de genade van God miskent; Gods vrije gunst aan onwaardigen verloochent, terwijl men dezelve met woorden meent te roemen; dat het onmogelijk waar kan zijn, dat de rechtvaardige God den onschuldigen Jezus heeft gestraft; dat Jezus niet vatbaar was voor straf; dat Jezus geene helsche zieleangsten heeft ondervonden.'

Het is niets te veel gezegd als we stellen dat een dergelijke leer een toonbeeld is van rationalistisch bezig zijn met de Bijbel.

De schrijver laat in de *Godgeleerde Bijdragen* op zijn overzicht de openhartige woorden volgen: 'Indien men deze en dergelijke dingen vierenvijftig jaren achter elkander kon prediken zonder door eenig kerkbestuur gemoeid te worden, dan was, zoo wij niet geheel mis zien toch wel het bewijs gegeven, dat het formulier van verbintenis alle kracht had verloren en dat deszelfs werking geene was.'

Dit laatste heeft duidelijk betrekking op de tolerantie die zich al in de kerk van de achttiende eeuw breed trachtte te maken en nu in de negentiende eeuw haar invloed vrijelijk kon laten gelden. De kerk van de achttiende eeuw heeft dus haar taak niet goed verstaan. Maar hoe breed was het tolerantiedenken toen al niet gevorderd?

De opvatting van Samuel Magnet over de verzoening vertoont namelijk duidelijke overeenkomsten met die van de rationalistisch denkende theoloog Johannes Regenbogen, docent te Franeker omstreeks 1800. En eveneens met die van de Groninger hoogleraar Hermanus Muntinghe, de belangrijkste leermeester van Hendrik de Cock en zijn generatie studenten.

De leer van de verzoening is sindsdien nauwelijks uit de discussies en polemieken van de Nederlandse theologen weg te denken geweest - zowel bij de 'moderne' theoloog J.H. Scholten als de filosoof C.W. Opzoomer, alsook vele anderen in de negentiende eeuw.

Ook in onze dagen vormt de leer van de verzoening een aangrijpend strijdpunt dat ook de kerken die uit de Afscheiding zijn voortgekomen (!), voortdurend beroert - waarbij we o.m. denken aan de omstreden theologen H. Wiersinga en C.J. den Heijer.

De latere aandacht

De publiciteit over Magnets vrijzinnige leer kwam in 1834 en 1836 toch nog weer onder de aandacht van theologen en staatslieden. In het jaar van de Afscheiding schreef iemand in de *Godgeleerde Bijdragen* een beschouwing over Magnets verzoeningsleer, en de synode van de afgescheiden kerken in 1836 (te Amsterdam) haalde in een uitvoerig rekest aan koning Willem I de naam en de leer van ds. Magnet aan - om duidelijk te maken dat de hervormde kerk haar taak niet verstond in de handhaving van de gereformeerde leer. Ondanks de tegenstemmen die de leervrijheid bestreden!

Daarna zweeg de geschiedenis zo goed als geheel over Magnets boekje. Iemand als de doopsgezinde kerkhistoricus Chr. Sepp maakte er in zijn *Proeve eener pragmatische geschiedenis der theologie in Nederland van 1787 tot 1858* (1869) nog even melding van. Later, in 1912, besteedde de hervormde kerkhistoricus L. Knappert (Leiden) er zegge en schrijve nog net twee regels aan in zijn handboek over de *Geschiedenis der Nederlandsche Hervormde Kerk* (dl. 2).

Na de tweede wereldoorlog nam de hervormde theoloog W. Volger de mededeling van Knappert over in zijn proefschrift *De Leer der Nederlandsche Hervormde Kerk* (Franeker 1946). Maar alle eerdere en latere standaardwerken deden er het zwijgen toe. Zo ook G.J. Vos (1881) en J. Reitsma (1916, met J. Lindeboom) die overigens vaak rijk zijn aan details. Was dit detail hun misschien te pikant?

Intussen werd ook - en dat is op zijn minst merkwaardig te noemen - in de werken van gereformeerde auteurs over de Afscheiding van 1834 de hier bedoelde zaak niet aangeroerd - te denken valt aan de bekende studies van J.C. Rullmann, G. Keizer en J.C. van der Does. Het werd ook hier dus een vergeeten kwestie. Terwijl het toch een goed bewijs gaf van wat de nieuwe proponentformule waard was in de zaak van de handhaving van de gereformeerde belijdenis.

Maar in 1934 - bij de officiële herdenking van de Afscheiding - haalde K. Schilder de zaak weer onder het stof vandaan. In zijn op de ochtend van de 11^e oktober 1934 in het Utrechtse Tivoli gehouden redevoering *Beginsel, recht en betekenis der Afscheiding* gaf de pas aangetreden Kamper dogmaticus precies aan waar het bij Magnet over ging: de

hervormde kerk hinkte op twee gedachten. De overeenstemming van de belijdenis met de Bijbel: was die er nu wel of niet? En hoe zat het nu met de binding aan de belijdenis? Daaraan zou de hervormde kerk van 1934 nog eens goede aandacht moeten besteden. Wat overigens niet gebeurd is.

Dit neemt intussen het feit niet weg dat de kwestie van de leervrijheid, die Schilder uit 1827 releveerde, de aandacht van allen mag hebben die de Afscheiding van 1834 beschouwen als een reformatie, een noodzakelijke breuk met de getolereerde vrijzinnigheid.

Bestreden door Le Roy

Magnets rationalistisch getinte opvattingen werden bestreden. En wel door iemand die het rationalisme van binnenuit kende en tot op zekere hoogte ook waardeerde. Het gebeurde door ds. J.J. le Roy van Oude Tonge (1772-1850). Hij had zich in zijn jonge jaren intensief bezig gehouden met de Verlichtingsfilosofie van Immanuel Kant (1724-1804). Geleidelijk was hij echter opgeschoven in bijbels-orthodoxe richting, alhoewel zijn denktrant nog steeds trekken bleef vertonen van het belang van het 'redelijke'. In de jaren na 1820 gingen zijn ogen open voor het verval van de hervormde kerk en waarschuwde hij voor nieuwlichterij.

Als reactie op Magnets publicatie gaf Le Roy - nog in het jaar 1827 - een 32 pagina's tellend boekje uit, met de lange titel *De ware leer der verzoening, volgens het echte leerbegrip van onze hervormde belijdenis, niet strijdig met de leer van Gods oorspronkelijke genadige menschenliefde, tot eene noodige herinnering, bij het lezen van het onlangs omtrent dit onderwerp uitgegeven geschrift van de wel-erw. Heer S. Magnet*.

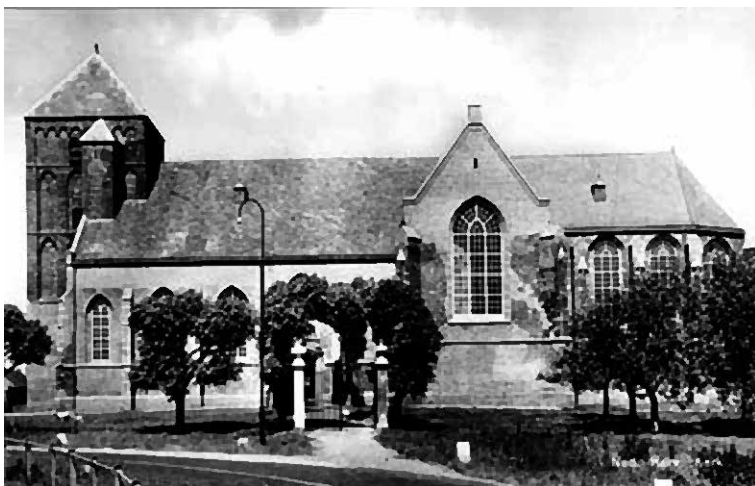
Le Roy wilde niets nieuws brengen, maar alleen de ooit aangenomen kerkleer - hier het hart van het evangelie - weer in herinnering brengen. De belijdenis functioneerde voor hem niet alleen als een keurige weergave van wat de Bijbel leerde, maar ook als een *apologie* van de goede leer die zo vaak al bestreden was. En waar dat nu ook weer plaatsvond in verband met de leer der verzoening, greep Le Roy naar de pen om de gereformeerde belijdenis te handhaven tegenover deze uiting van rationalisme.

Met het geloofsthema van de verzoening is Le Roy tot het laatst van zijn leven nog bezig geweest. In zijn strijd tegen de 'moderne' theologen gaf hij in 1847 zijn 48 pagina's tellende geschrift uit tegen de opvattingen die de Utrechtse hoogleraar C.W. Opzoomer ten gehore bracht in zijn inaugurele rede: *De wijsbegeerte den mensch met zich zelven verzoenende*. De Afscheiding was voor Le Roy echter geen optie.

Waarom werd Magnet kerkelijk niet veroordeeld?

Ds. Samuel Magnet was in 1827 al 54 jaar predikant geweest, waarvan 53 jaar in de gemeente van Raamsdonk, waar hij de kerkdiensten leidde in de Lambertuskerk. In 1778, dus vier jaar na zijn intrede, was het kerkgebouw door brand gedeeltelijk verwoest. Maar de kerk werd weer opgebouwd (een eeuw later werd het door de bliksem getroffen - de herbouw leverde een neoclassicistisch gebouw op). De hervormde gemeente telde in de dagen van de Afscheiding 675 leden, waarvan naar verhouding veel lidmaten, namelijk 315.

Raamsdonk, dat als dorp nu deel uitmaakt van de gemeente Geertruidenberg, heeft kerkhistorisch gezien behoord tot het protestantse deel van Noord-Brabant, waarvan de kern lag in het land van Heusden en Altena. In deze regio heeft de Afscheiding op meerdere plaatsen vaste voet aan de grond gekregen. We denken hierbij aan de gemeenten van de predikanten H.P. Scholte (Doeveren, Genderen en Gansoyen), G.F. Gezelle Meerburg (Almkerk), Joh. Rhee (Veen).

Lambertuskerk te Raamsdonk

Raamsdonk behoorde kerkelijk tot de classis Heusden en daarbinnen tot de ring 's-Grevelduin-Capelle, die in totaal tien hervormde gemeenten telde. Het aantal 'separatisten' in deze ring na 1834 was erg gering, slechts één gemeente heeft de afscheiding meegeemaakt, die van 's-Grevelduin-Vrijhoeve Capelle (1837). En in het zuidelijk gelegen Dongen woonde de verontruste broeder J. Kool, een boerenarbeider die zich meer dan eens - soms met rijmelwerkjes - mengde in de kerkelijke strijd van zijn dagen. Deze eenvoudige gelovige stond in contact met Hendrik de Cock.

Het is een merkwaardige coincidentie, dat Hendrik de Cock in het jaar 1828 vanuit zijn toenmalige gemeente Noordlaren een vakantiereis door Nederland maakte die hem o.m. langs Raamsdonk naar Dongen voerde, waar zijn studievriend ds. Jan Begemann toen predikant was. De Cock heeft nog geprekeerd in het naburige 's-Gravenmoer. Maar dit alles vond plaats vóór er ook maar iets van afscheiding te bespeuren was. De Cock was nog een gewone dominee die zich wel bevond in de kerkelijke sferen van die dagen.

In Raamsdonk zelf telde men na 1834 geen enkele afgescheidene. Magnet heeft door zijn prediking en pastoraat in zijn eigen gemeente geen verontrusting veroorzaakt en daarmee ook geen voorwaarden gerealiseerd voor de Afscheiding. Zijn gemeente bleef hervormd, en de nadere inkleuring ervan is als tamelijk vrijzinnig aan te duiden.

Magnet was een man die het zich nog liet welgevallen dat hij op de leeftijd van 79 jaar werd benoemd tot president van het provinciaal kerkbestuur van de NHK in Noord-Brabant. Daarmee nam hij een sleutelpositie in in de hiërarchie

van de kerk. Hierdoor was hij ook uitstekend in staat ongewenste ontwikkelingen af te remmen of gewenste te stimuleren.

Het is ons op dit moment niet bekend of er uit zijn eigen omgeving bezwaren tegen ds. Magnet zijn ingebracht. Die van ds. Le Roy werden - zoals gezegd - niet door hem beantwoord, waarmee de diepgaande verschillen van mening bleven steken in het stadium van een overweging. We vermoeden dat Magnet - een bejaarde persoonlijkheid - een dusdanige positie innam in de Brabantse kerkelijke sferen, dat zijn collega's het niet zouden laten komen tot een procedure tegen hem.

Na het overlijden van ds. Magnet op 6 november 1831 was de gemeente van Raamsdonk vacant tot de overkomst van ds. A.S. Nanninga, die tot dan toe verbonden was aan de NHK van Doeveren, Genderen en Gansoyen. Deze als orthodox aangemerkte gemeente kreeg in 1833 kandidaat H.P. Scholte als predikant, die zich op 1 november 1834 met een groot deel van zijn gemeente afscheidde van de NHK. Volgens ds. Nanninga was de afkeer aldaar van de Evangelische Gezangen in zijn tijd niet groot; vooral door het optreden van Scholte zou het verzet aangewakkerd zijn.

Tegenlicht: de zaak ds. D. Molenaar

1827 is ook het jaar van het befaamd geworden *Adres aan alle mijne Hervormde geloofsgenooten* van de rechtzinnige Haagse ds. Dirk Molenaar. Zijn (eerst) anonieme brochure kreeg kort na elkaar negen drukken! Het bevatte een scherpe veroordeling van de dubbelzinnigheid van de nieuwe proponentenformule. De gedachte aan boedelscheiding tussen orthodoxen en vrijzinnigen kwam zelfs om de hoek kijken.

Toen de regering erachter kwam wie de auteur was, werd ds. Molenaar geconfronteerd met het grote ongenoegen van koning Willem I. Er werd zelfs overwogen om een kerkelijke procedure tegen de predikant te beginnen. Dat is dan wel niet doorgestaan - ook omdat ds. Molenaar zijn spijt betuigde en beloofde geen onrust meer in de kerk te zullen veroorzaken -, maar het geheel tekent een situatie waarin het als zeer ongepast werd beschouwd dat een predikant zich opmaakte voor het behoud van (eigenlijk de terugkeer tot) de orthodoxe leer en orde. In de *Godgeleerde*

Bijdragen van 1827 beoordeelde Donker Curtius het Adres als 'een vuilaardig leugen en lasterschrift'; achter een Fari-zees gekleurde mom van 'zorge voor de regtzinnigheid' was het werkje 'een ver- tooning van hoog gemoedelijke vroom- heid', 'een *ondeugend* boekje' en 'een el- lendig produkt'.

In het tegenlicht van de ontwikke- lingen in de zaak-Molenaar kon men de conclusie trekken dat iemand als de vrij- zinnige ds. Magnet van de hoogste ker- kelijke en regeringsinstanties geen maat- regelen hoefde te verwachten. Immers, hij bewoog zich helemaal volgens de koers die de leiding van de NHK wense- lijk achtte.

De afgescheiden synode klaagt

De Amsterdamse synode van de af- gescheiden kerken heeft zich in verband met de vrijheid en de bescherming van de kerken tot koning Willem I gericht en de vorst trachten duidelijk te maken hoe de vrijzinnigheid in de hervormde kerk oprukte. Als bewijzen daarvoor werden in een opsomming verschillende namen vermeld van predikanten die zich niet meer hielden aan de gerefor- meerde belijdenis. En die dit ongehin- derd konden voortzetten. Men komt er de namen in tegen van de Asser dr. G. Benthem Reddingius, van ds. J. van der Linden van Sprankhuizen uit het Groningse Kantens, van ds. M.T. Laurman uit het Friese Oosterlittens, en ook van prof. P. Hofstede de Groot te Gronin- gen. Ook enkele minder bekende voor- gangers krijgen in dit adres een vermelding: ds. S. Magnet te Raamsdonk is een van hen; naast hem wordt gewag ge- maakt van ds. P.W. Brouwer te Maas- sluis, ds. R. Posthumus in de afgelegen Friese kustplaatsjes Waaxens en Brant- gum, de stad-Groningse predikanten C.H. van Herwerden en M.A. Amshoff (vrienden van prof. Hofstede de Groot).

Ds. P.W. Brouwer (1760-1834) had in 1826 het boekje uitgegeven *De Bijbelleer aangaande den persoon van Jezus Christus in het licht gesteld*. Een jaar later liet hij er een *Nadere verklaring* op volgen; in 1827 verscheen een herdruk. In zijn geschriften bestreed hij de persoonlijkheid van de Heilige Geest en de goddelijke Drie-een- heid. Brouwer streefde ernaar de relatie van Christus tot God, zoals Arius (Jezus is het hoogste schepsel, maar niet God) en Sabellius (Vader, Zoon en Geest zijn de

verschijningsvormen van de ene Godheid) deze hadden beschreven, met elkaar te combineren. Dogmatisch gezien zijn dit kenmerken van de moderne theologie. Ds. R. Posthumus (1790-1859) had zich vroeger, aldus de afgescheiden synode, 'als een verwerper der grondleestukken onzer Belijdenis voor het lezend publiek kenbaar gemaakt'. Van hem citeerde men uit zijn geschrift *Het St. Simonisme en Christen- dom in verband gebracht met de tegenwoor- dige kerkelijke bewegingen vooral bij de Hervormden in Nederland* (Groningen 1834) de volgende zinsneden die hem ty- peerden: 'De Synode van Dordrecht staat dus bij mij even hoog in Christelijke ge- zindheden aangeschreven, als die van Trente; voor beide koester ik denzelfden eerbied. In beide zat dezelfde geest van zelfverheffing boven Christus voor. De leerregels van Trente en Dordrecht gelden even veel in waarde.' En ook: 'Nog eens, deze Formulieren zijn een kostelijke tooverband van vereeniging. Houten strijkijzers zijn zij.'

De soms heel uitdagende stijl van Posthu- mus werd door zijn tijdgenoten maar nau- welijks gewaardeerd; ook de redactie van de *Godgeleerde Bijdragen* vond veel van zijn werk gewoon 'overbodig'. De bekende dr. G.A. Wumkes typeerde hem aan het begin van de twintigste eeuw nog met de volgende woorden: 'Alle formulierdwang is hem uit den boeze. Weg met alle gezag buiten dat van Christus!'

De twee genoemde stad-Groninger predi- kanten waren eensgeestes met Hofstede de Groot m.b.t. het niet meer gebonden wil- len zijn aan de drie formulieren van een- heid; zij waren principieel voorstanders van leervrijheid. Voor hun denkbeelden kan men goed terecht bij J. Vree, *De Gro- ninger Godgeleerden* (Kampen 1984).

Bij dit alles memoreren we de open- lijke bekendmaking van dr. H.H. Don- ker Curtius in 1835 - hij fungeerde ook toen nog als president van de synode -, hoe ruim de proponentsformule was voor de aankomende predikanten in de NHK. En dat werd dus gesanctioneerd door de synode. Want deze weigerde pertinent keer op keer zich met inhou- delijk confessionele zaken bezig te hou- den.

Zo is in 1836 onomstotelijk aange- toond dat wie in de NHK de liturgische orde bekritiseerde en zich weer wilde oriënteren op de gereformeerde belijde- nis, er slechter aan toe was dan zij die de vrijheid namen de confessionele bakens te verzetten. De ware vrijheid in de kerk bestond kennelijk in een strenge binding

aan de kerkelijke orde met daarnaast een loslaten van de binding aan de goede leer van de kerk.

De strenge toepassing van de kerke- lijke tucht tegen Hendrik de Cock en zijn collega's staat in schrill contrast tot de tolerantie van de hervormde kerkbe- sturen voor allen die de ooit verworpen ketterijen tot nieuw leven wensten te brengen. Waar De Cock zich juist sterk maakte voor de handhaving van de ge- reformeerde kerkleer, deden de kerkbe- stuurders een blinddoek voor om niets te zien van de geconstateerde afwijkin- gen in de goede leer, zodat ze niet hoef- den in te grijpen in confessionele ge- schillen. Men liet de voorstanders van leervrijheid ongemeoid.

De diepere achtergrond van deze on- gelijke behandeling is ideologisch van aard: in naam van een onbijbelse tole- rantie moest er enerzijds beschermd, an- derzijds getuchtigd worden. De hand- ving van deze koers door de synode van de NHK laat zien dat hier de kenmer- ken van de kerk losgeweekt zijn van het adres van deze kerk. K. Schilder noemde in 1934 Micha 6:8 de '*vocativus van de reformatie*', waarin de mens, de kerk, wordt opgeroepen om recht te betrach- ten en goedheid lief te hebben en oot- moedig te wandelen met God. Daarmee wees deze Kamper hoogleraar 'de dub- belzinnigheid in de methode van kerk- opbouw' grondig af.

Drs. H. Veldman is kerkhistoricus en woont in Zuidhorn.

Een kruk in een stoel

Een tijdlang heb ik vanaf een kruk gepreekt. Het was voor mijn gemeente een bekende kruk. Ook mijn voorganger heeft 'm gebruikt. Toen hij last had van zijn rug. En ik had last van mijn voet.

Een nest jonge zwanen betekende mijn val. Ik zou ze van dichtbij bezien. Ik gleed daartoe van een dijke. Maar ik gleed uit en verstuipte mijn enkel. De pijn was zo hevig dat ik dacht dat mijn voet was verbrijzeld. Mijn eigen vrouw ontdekte mij aan mijn kinderachtigheid. Werkzaam als radiologisch laborante maakte zij zelf een foto van mijn voet. Niks gebroken, zei ze, en ze duwde me gelijk het ziekenhuis uit. Houd vandaag maar wat rust, riep de assistent-arts me na, en dan morgen weer in beweging komen. Maar dat bewegen bleek toen niet goed mogelijk. De verstuipting was meer complex dan aanvankelijk aangenomen. Er zullen wel een paar banden zijn beschadigd, zei mijn eigen dokter, en die stuurde me naar de therapeut. Die keek me eerst vol begrip aan en nam liefkozend mijn voet in zijn zacht aanvoelende handen. Ik voelde me prompt op mijn gemak. Maar toen begon hij te draaien en te trekken. Met harde hand kneedde hij mijn voet zoals mijn vader vroeger deeg kneedde. Ik kreunde. Een lelijke val, zei hij wat grijnzend. Dat duurt wel een week of zes tot acht. Goed je oefeningen doen, bewegen binnen je beperkingen, geregeld rusten, en twee keer per week kom je bij mij.

Wat kan een dominee met zijn onverwachte beperkingen? Ik kon niet fietsen of autorijden, en ik liep

nog slechts schuifelend een blokje om. Op de tweede zondag na mijn val sleepte ik me met twee krukken naar de plek van de kansel. Daar stond nu een tafel met een gewone stoel. En zo preekte ik van die stoel achter de tafel. Verschillende gemeenteleden en vooral mijn catechisanten grijnsden me toe. Ik voelde me van alle kanten bekeken en een soort van nieuwslezer voor wie de computer is uitgevallen, en dan lees je je verhaal maar gewoon voor. Het ontdekte mij aan de saaiheid van mijn preek. Moet de gemeente dat aanhoren? De week daarop stond dus die kruk in de kansel. Intussen had ik me weten te bevrijden van mijn hulpkrukken, maar mijn looptempo was minimaal. De kerkenraad beloofde zich aan mijn gang aan te passen. Met een 'Gaaf 't nog, dominee?' schreden ze langzaam en glimlachend voor me uit de kerkzaal in. En opnieuw zag ik op veler gezichten de bekende uitingen van leedvermaak. Ik nam plaats op mijn kruk. En hoewel ook nu mijn preekwerk scheen te lijden onder mijn gebrek, was deze positie beter dan de week ervoor. Ik voelde me een stuk veiliger.

Het is een simpele houding. Een dominee stáát. Zo wordt het ook gewoon gezegd. Waar staat u, dominee?, wordt me wel eens gevraagd. En dat zou tegenwoordig een vraag kunnen zijn naar je ligging, maar meestal wordt daarmee gevraagd naar je standplaats. Ik sta hier in Den Bosch. En dat is mooi gezegd, en het typeert het werk van de predikant. Hij staat te preken. En hoe belangrijk is die houding. Het staan draagt de preek om zo te zeggen.

De eerste zondag na mijn val zat ik thuis met mijn been omhoog. En ik zocht de televisie af naar een goede prediking. Natuurlijk heb ik mij laten stichten door de dominee van de EO. Het was niet echt een preek. Ik beleefde zijn aangename optreden als van een pastor die op bezoek komt om met jou uit de Bijbel te lezen. Op andere zenders trof ik vervolgens uitzendingen van megadiensten uit Amerika. De kerk leek wel een grote schouwburg, en de preker stond op een immens podium. Of, hij stónd niet zozeer, hij liep heen en weer, en hij maakte van zijn optreden een geweldige performance. Het leek te werken, de camera zoomde geregeld in op de mensen, en je zag hun betrokkenheid.

Soms preek ook ik in een kerkzaal zonder preekstoel. Er is een podium, en je enige houvast is een wankel lessenaar. Ik snap de bedoeling: de bevordering van de betrokkenheid van de luisteraar. Maar ik voel me altijd wat onbeholpen. Ik voel me wat te kijk staan, en ik verlang naar een echte preekstoel, die veilige houten broek.

Misschien vindt u mij een kruk. Een tijdje preekte ik dus ook van een kruk. De dominee moet stáán. Dat is zijn optimale preekhouding. Maar die biedt hem wel de nodige veiligheid. Hij is geen performer. Hij dient het Woord. Het Woord van God, dat betrokkenheid verwacht omdat het gehoorzaamheid vraagt.

G. Zomer

'Over kerkmuren heen'

Een nieuw blad: *Christenen in contact*

Op 22 april jl. verscheen het eerste nummer van de eerste jaargang van een nieuw blad: *Christenen in contact*. Een uitgave van de Evangelische Omroep. Een soort christelijke Metro, met verder dit verschil dat het niet elke dag uitkomt, maar eens in de twee weken.

Wat wil de EO met deze nieuwe gratis krant in tabloid formaat? 'Inspireren, informeren en bemoedigen. Over kerkmuren heen. ... Als kerken en gemeenten vormen we immers samen het ene lichaam van Jezus Christus.' Aldus Henk Hagoort, de directeur van de EO in zijn presentatie van deze krant. 'CC (de afkorting voor *Christenen in contact*, FJB) is een platform voor tal van kerken en kerkelijke organisaties, die allemaal graag aan hun geloofsgenoten willen doorvertellen wat God voor hen betekent en doet. En het zijn soms heel feestelijke berichten: 10 jaar Alpha-cursus, 100 jaar Gereformeerde Bond, 100 jaar Pinkstergemeenten en 60 jaar Youth for Christ. Verschillende stromingen en organisaties, dat wel, maar intussen toch onderdeel van die ene kerk. ... de diversiteit die u in CC aantreft, laat iets zien van de rijkdom en veelkleurigheid van Gods Koninkrijk.'

Muren?

Ik heb de makers van deze nieuwe krant maar even uitvoerig aan het woord gelaten.

Dan weet u meteen waarom ik dit nieuwe blad met gemengde gevoelens ontvang. Men gaat uit van een kerkopvatting die ik niet kan delen. En die we zo ook niet vinden in onze gereformeerde belijdenis.

Hier wordt de kerk voorgesteld als een huis waarvan wij de buitenmuren niet zien kunnen. Die weet Christus alleen. Wat wij zien, zijn al de verschillende kamers binnen dat ene Kerkhuis.

Al die verschillende kerken, groepen en stromingen. Ontstaan door menselijke kleinzieligheid en ruzies. Hoe vaak trokken christenen muren op tussen elkaar en trokken ze zich terug in hun eigen kamertje! Maar als het allemaal kamers zijn binnen de ene kerk van God, maakt het dan zoveel uit? Als je maar in God gelooft, dan is de 'kerk' of 'gemeente' of 'groep' of 'stroming' waarbij jij op dit moment aangesloten bent, punt twee. Dat zijn toch allemaal onderdeeljes van de ene Kerk met een hoofdletter?

Henk Hagoort

Daarom is er in CC evenveel plaats voor de Gereformeerde Kerken als voor een evangelische gemeente die de kinderdoop verwerpt en op gereformeerden neerkijkt omdat wij bij een 'kerkleer' leven en nog steeds niet 'wedergeboren' zijn. En mag ook de Protestantse Kerk van Nederland volop haar zegje zeggen, ook al hebben ambtsdragers die Christus' opstanding uit de dood ontkennen (omdat ze ook zijn verzoenend lijden en

sterven niet meer geloven), in die kerkgemeenschap alle recht van spreken. En ik heb de indruk dat ook de Rooms-katholieke Kerk wel aan bod mag komen in deze krant voor christenen.

CC geeft best wel interessante informatie en doorkijkjes. Hoewel de in het eerste nummer gegeven informatie wel tamelijk aan de oppervlakte blijft. Echt leerzaam vond ik het niet. Maar goed, daarover kunnen de meningen verschillen. Mijn moeite met deze nieuwe krant zit 'm hierin dat je, als je opereert vanuit zo'n uitgangspunt, onvermijdelijk onverschilligheid in de hand werkt met betrekking tot de roeping om zorgvuldig vanuit Gods Woord te onderscheiden wat de ware kerk is. Als de kerk een huis is met onzichtbare buitenmuren, dan is 'mijn' kerk niet zo heel belangrijk meer. Als ik maar geloof - daar gaat het toch maar om. Van welke kerk je dan lid bent, is meer een kwestie van: waar zitten je familie en je vrienden, waar voel ik me thuis? Goed, de ene kerk is beter dan de andere, je kunt spreken over een meer of minder zuivere kerk. Maar overal is wel iets goeds en overal is ook wel wat op aan te merken. En dus is het boeiend om elke twee weken over de kerkmuren heen te kijken.

Kerk

Maar de kerk is niet de optelsom van hen die al gelovig zijn. Ze is juist het *middel* dat de drie-enige God gebruikt om mensen tot geloof te roepen en te brengen. En vervolgens ook om hen te helpen dat ze blijven geloven. Want geloof is niet iets is wat je op zekere dag hebt bemachtigd, en nu moet je alleen zorgen dat je het niet weer kwijt raakt. Geloven is: elke dag opnieuw je overgeven aan wat God belooft, ook al zie je er maar steeds niets van. Soms moet het diep weggkomen. Ook christenen kennen moeilijke dagen van aanvechting en

Gemeentebreed

F.J. Bijzet

twijfel. Dáárvor gebruikt God de kerk. Die zijn Woord zuiver verkondigt, de door Christus ingestelde sacramenten zuiver bedient en ook niet schroomt de tucht toe te passen wanneer kerkleden zich van zonde niet bekeren willen. Zo trekt Vader in de hemel door zijn kerk als onze 'moeder' (de uitdrukking is van Calvijn) ons steeds weer naar Zich toe. En met Zich mee.

Er zijn heel veel kerken in Nederland. Maar maakt het niet veel uit van welke kerk je lid bent - áls je maar gelovig bent? Nou, er zijn kerken waar je gelooft niet gevoed en versterkt wordt, maar stelselmatig afgebroken. En in een kerk waar dat gebeurt, waar allerlei dwaalleer vrij spel heeft, daar moet je zo gauw mogelijk weg.

De apostel Petrus zei dat bijvoorbeeld onomwonden, na de uitstorting van de Heilige Geest, tegen de Joden die

nog steeds het Sanhedrin waren blijven volgen. Dat is de verkeerde weg, want daar geloven ze niet dat Jezus van Nazaret de door God gegeven Verlosser is. Daarom zegt Petrus: *'Laat u behouden uit dit verdorven geslacht!'* Met andere woorden: als jullie niet voor eeuwig verloren willen gaan, dan moet je weg bij die kerkenraad van Kajafas. Die weg loopt dood. Maar de weg die wij gaan, en waarop we jullie nu mee roepen, dát is de weg naar het leven.

En Paulus schreef z'n broeders en zusters in Galatië: 'Geen stap verder mee met die dwaalleraars. Als ze een ander evangelie brengen dan ik jullie bracht, zijn ze vervloekt! Terug naar het spoor van de Geest!'

Er kunnen in zo'n kerkgemeenschap best nog predikanten zijn die wél helemaal volgens de Bijbel preken. Maar hun collega's hebben evenveel recht om nog diezelfde zondag, of een week later

precies het tegenovergestelde te beweren. Een kerk waar dat vrijuit mag, is een valse kerk. Maar daarom ook een gevaarlijke kerk. Waar je als kind van God niet veilig meer bent.

Dit schriftuurlijke onderscheid is in het nieuwe blad *CC* verdwenen. En als het aan de makers ligt, verdwijnt het ook bij ons. Maar dan verdwijnt eveneens het streven naar wékelijk eenheid, rond dezelfde kansel, doopvont en avondmaalstafel. Dan kijken we geïnteresseerd en zwaaien we beleefd naar elkaar over de kerkmuren heen. Maar ieder blijft zitten waar hij zit. En we nemen veel dwaalleer voor lief.

Het is om die reden, dat ik u dit nieuwe blad helaas niet warm kan aanbevelen.

Tijd voor genade

In een samenleving die snel verandert, kun je als christen de weg kwijtraken. Want die veranderingen beperken zich niet tot de wereld buiten kerk en geloof. Ook gereformeerde christenen staan midden in die stroom. Zo kunnen er naast de overtuigingen die zij 'van huis uit' geleerd hebben, opeens verschillende alternatieven staan die zij op conferenties gehoord of op internet gelezen hebben. Een voorbeeld daarvan zijn nieuwe opvattingen en praktijken rond het bidden. Naast de traditionele nadruk op 'bidden naar Gods wil', staan nu alternatieve vormen van gebedsgenezing, het openstaan voor beelden of indrukken tijdens het gebed (*ministry*) en de vorm van bidden waarin gevraagd wordt om een overvloed van goddelijke zegen, die in het 'pakhuis' klaarligt (gebed van Jabes). Veel christenen binnen de Gereformeerde Kerken leven met een *patchwork* aan overtuigingen, dat weinig coherentie vertoont.

Nu is met het afwegen van alternatieven niets mis. Het kan verrijkend zijn om inzichten uit andere tradities en continenten te onderzoeken. Het wordt

problematisch als met een nieuw pakket aan overtuigingen ook de band met het *bijbels* en *historisch* belijden wordt losgelaten. In zijn boek *Ze hebben lief, maar worden vervolgd* schetst Henk Bakker een indringend beeld van onze samenleving. Daarin vormt het verlies van identiteit de rode draad. Dit verlies van collectieve identiteit leidt tot desoriëntatie en verbrokkeling van het leven. Het leven valt uiteen in kortstondige en irrationeel gecombineerde deelgebiedjes.

Als kerken kun je daaraan niet voorbijgaan. De vraag is echter, hoe je daarop inspeelt. Volgens Bakker hebben veel kerken en gemeenten hun identiteit prijsgegeven in de poging om de zoekende ziel nog iets te bieden wat van zijn gading is. Volgens Bakker worden deze kerken meer en meer hangplekken voor zwervende, nieuwsgierige en teleurgestelde relishoppers. Geloven is in hun bestaan gereduceerd tot een eilandje, waar men zo nu en dan even wil pauzeren en uitblazen. De kerk vervult daarin de rol van 'onderhandelingsplek voor

persoonlijk welbevinden en individueel geluk'. 'God moet zondags in mijn behoeften voorzien; daar kom ik vroeg mijn bed voor uit en daar is Hij God voor.'

De analyse van Bakker stemt somber en laat mij niet makkelijk los. Want volgens hem zijn de kerken medeschuldig aan de uitverkoop van het evangelie. Het draait niet meer om God, maar om *menselijk* welbevinden. Kerken stellen zich, onder druk van de concurrentie, klantvriendelijk op en proberen in alle persoonlijke behoeften te voorzien. De predikant is verworden tot een religieus entertainer, die de aandacht van een grillig publiek moet zien vast te houden. En dat is een haast onmogelijke opgave, met bezoekers die de kerkelijke deurknop permanent in de hand lijken te hebben. Bakkers waarneming heeft m.n. betrekking op evangelische gemeenten, maar stukken ervan herken ik zeker in het klimaat binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Alle pogingen om erediensten op verschillende doelgroepen af te stemmen en daarin ver te gaan. Voor de duidelijkheid: ik heb daar altijd hartelijk aan meegedaan. Als er 'geloofsdrempels' zijn, moeten die vanuit het evangelie zelf naar voren komen en

GemeenteNproject

J.H. Smit

niet in de clichés of gewoontes geconserveerd worden.

Maar uiteindelijk gaat het wel om de vraag die A. van de Beek ons voorhoudt: *voor wie* moet de kerk nu aantrekkelijk zijn? Voor God of de zoekende relishopper?

Ik herken dus veel in de beschrijving van Bakker. En het zou vreemd zijn als deze trends aan onze deur voorbijgingen, omdat juist de Gereformeerde Kerken vaak een open houding vertonen ten opzichte van cultuur en samenleving.

Maar hoe kun je deze analyse serieus nemen zonder de moed te verliezen? De kern van het geloof is toch, dat je *nooit* teruggeworpen wordt op de *tijdgeest* of de verlamming van eigen onvermogen? Hoe functioneert de belofte die Paulus geeft aan de gemeenten van Filippi: dat de HERE het goede werk dat Hij begonnen is, ook tot een goed einde zal brengen, op de dag van Christus (Fil. 1:6)?

Bakker hoopt zelf op de wal die het schip keert. Het collectieve verleden (blijdenis en kerkgeschiedenis) zullen meer dan ooit nodig zijn voor een gezonde ontwikkeling van de eigen identiteit. De vraag 'wat ik eraan heb' zal weinig anders opleveren dan lege mensen, die vol zijn van zichzelf. Want juist in de ontdekking van de eigen identiteit kun je niet zonder elkaar. 'Maak kennis met de historische Jezus en de gemeenschap die Hij stichtte. Wie daar studie van maakt, zal ontdekken dat een McChurch - de kerk van het lekkere gevoel - in de kern een heidense tempel is.'

Bakker geeft aan dat deze ontwikkeling niet in een handomdraai is te keren. We leven in een krachtige informatiestroom, waarin de eenheid zoek is. Dat is de moeite aan de kant van de christen. Maar er kan ook sprake zijn van oordeel van God. Als christenen midden in die cultuurstroom staan en van daaruit met verkeerde beelden en verwachtingen naar God komen, als zij een beleving zoeken die alleen aansluit bij hun eigen verwachting, kan God Zich zelfs voor hen verbergen!

Geen makkelijke oplossingen dus. Maar een begaanbare weg is volgens Bakker de herontdekking van een bijbels en historisch geloof dat verder gaat dan de 'persoonlijke relatie' en het belevingsaspect van het geloof. Ik denk dat hij daarin gelijk heeft. Binnen de Gerefor-

meerde Kerken worden daarom verschillende pogingen gedaan om vanuit deze verbondenheid de identiteitsvraag te beantwoorden. Wie daarin niet slechts herhaalt, maar ook echt ingaat op de cultuur van beleving en versnippering, maakt het zich niet makkelijk. Maar dat maakt deze zoektocht dan gelijk waardevol. Hoe kan de herontdekking van gereformeerde identiteit rust en eenheid in een versnipperde beleving brengen?

Het boekje *Gelukkig gereformeerd* is hier een voorbeeld van. Teruggekeerd uit de missionaire context van Curaçao, verbaast Jasper Klapwijk zich over de weerzin tegen het woord 'gereformeerd' en de naïviteit waarmee de alternatieve geloofsopvattingen worden ingevlogen. Zijn missie is om het pure goud van de gereformeerde leer te laten schitteren. Want daarin draait alles om de genade van God, die Hij ons in Christus schenkt. Aan de hand van waarden als *sola gratia, sola fide, sola Scriptura* en *solus Christus* beschrijft hij de kern van gereformeerd geloven. De bekende uitspraak van Luther dat de mens *zondaar* en *gerechtvaardigd* is (*simul iustus et peccator*), moet de gereformeerde antropologie stempelen. Klapwijk zet in dat verband deze identiteit tegenover allerlei vormen van arminiaans optimisme over activiteiten en mogelijkheden van de mens. Het boeiende van deze poging is dat Klapwijk met de ogen van de relatie buitenstaander ook kritisch kijkt naar veel discussies over randzaken, die in de Gereformeerde Kerken veel tijd en energie kosten (het voorbeeld van beamers en liederen).

Een tweede voorbeeld van zoeken naar gereformeerde identiteit is het boek *Tijd voor genade* van Terry L. Johnson, een gereformeerd predikant uit Amerika. Het boeiende van dit boek is de onbevangenheid en vanzelfsprekendheid waarmee het gereformeerde geloof geïntroduceerd wordt. De schaamte die Klapwijk ontmoette bij zijn terugkeer, is bij Johnson totaal afwezig. Met instemming citeert hij B.B. Warfield: 'Calvinisme is geloof in zijn meest zuivere en standvastige vorm.' Geen andere vorm van geloof spreekt volgens Johnson zo bijbels en duidelijk over de redding door God, de totale onmacht van de mens en de totale afhankelijkheid van God voor de redding. In zijn boek laat Johnson zien dat deze uitgangspunten leiden tot christelijke levensstijl en wereldbeschouwing. Ze bepalen de toon van de aan-

bidding, ze leren je nederig te zijn voor de Here en ook in tegenspoed niet zonder hoop te leven. Het boek geeft dus duidelijke aanzetten om een *gereformeerde* levenshouding te ontwikkelen die past bij die identiteit.

De stelligheid waarmee dit gereformeerde geluid in allerlei confrontaties als winnaar uit de bus komt, roept bij mij soms vervreemding op. Zo beschrijft Johnson met instemming een predikant die zeer stellig spreekt over Gods leiding en bedoeling in de geboorte van een gehandicapt kind. En dit niet als *conclusie* maar als *eerste* zin in het pastorale gesprek. Ook ik weet dat er niets 'bijgeval' gebeurt. Maar de doorwerking van het kwaad, in structuren en genetische afwijkingen, mag je toch benoemen? En waar blijft de ruimte om hierover te rouwen? Ik besef dat mijn aarzeling te maken heeft met mijn eigen Nederlandse context, waarin ik geleerd heb om met twee woorden te spreken.

De stelligheid van Johnson prikkelt en geeft te denken. Hebben wij een gezonde gereformeerde identiteit niet prijsgegeven, in reactie op een overtrokken exclusivisme?

Een derde voorbeeld is *GemeenteN-project*. Als voorzitter ben ik hierbij betrokken. GemeenteNproject is geen theorie of beschrijving, zoals de boeken van Klapwijk en Johnson, maar een project waarin jongvolwassenen getraind worden hun plek binnen de gemeente van Christus in te nemen. Ook in dit project wordt de vraag naar gereformeerde identiteit gesteld. Met het oog daarop wordt in september een congres gehouden onder het thema *Genade. Cadeau dat je leven verandert*. Met dit thema zit dit congres in de kern van de gereformeerde leer die ons voor Christus plaatst. En met de aanloop naar dit congres moet je als organisatie spannende vragen onder ogen zien. Is het verstandig om een *event* te organiseren van hoge kwaliteit, terwijl het leven in de gemeente van Christus strijd en lijden met zich mee kan brengen? En als jongeren tijdens een congres de *kick* beleven, hoe komt hun leermoment dan ten goede van de gemeente waar zij lid van zijn? Hoe leg je uit dat een congres alleen maar een middel is, een moment van studie en bemoediging, dat voor een plaatselijke kerk niet te organiseren is?

Zo sta je voor vragen die je, met vallen en opstaan, probeert te beantwoor-

den vanuit je gereformeerde identiteit. Dat is het bestaansrecht van dit project naast andere jongerenactiviteiten op christelijk erf. Een punt waar die identiteit duidelijk in naar voren komt, is het belang van de plek van de jongere binnen de kerk. Wij geloven een gemeenschap der heiligen, door Christus samengebracht en niet in een verzameling van relishoppers. Centraal staat daarom dat dit congres en het workshopmateriaal toegepast wordt binnen de eigen kerk.

GemeenteNproject staat met het zoeken naar onderwijsvormen in deze tijd. Daarom is gekozen voor de projectvorm, een tijdelijk verband, waarin de inbreng van de jongvolwassenen zelf essentieel

is. Die inbreng geeft aan elke jaargroep een eigen kleur. En daarmee loop je de kans (of het risico) dat je het zoeken en ontwikkelen van de gereformeerde identiteit uit het oog verliest. Waar het kan, zoekt de projectleiding naar mogelijkheden om het mooie en waardevolle van gereformeerd geloven te laten zien. Verder is het een oefening in voortdurend zoeken en de oogst overlaten aan de Here.

Met de keuze van het congressthema staan alle deelnemers weer voor de ontdekking dat we een genadig God hebben. Die ons niet achterlaat in onze verlorenheid en schuld. Maar ons, door geloof en genade alleen, verbindt met zijn Zoon Jezus Christus.

Literatuur:

Henk Bakker, *Zij hebben lief, maar worden vervolgd! Radicaal christendom in de tweede eeuw en nu*, Boekencentrum 2005.

Terry L. Johnson, *Tijd voor Genade*, De Vuurbaak 2006.

Jasper Klapwijk, *Gelukkig Gereformeerd*, De Vuurbaak 2006.

Het congres *Genade. Cadeau dat je leven verandert* wordt DV van 21-25 september 2006 gehouden in *De Betteld* te Zelhem. Meer informatie: www.gemeentenproject.nl.

Gemengde gevoelens bij dagopeningen

Vorig jaar verscheen *Remix*, een boek vol dagopeningen voor school. De vier gereformeerde scholen voor voortgezet onderwijs hebben samen een platform, dat het initiatief nam voor deze uitgave. Reinier Sonneveld werd gevraagd om een boek vol stukjes te schrijven, die elke dag voor de jeugd gebruikt kunnen worden. Het is mooi dat zoiets gezamenlijk kan gebeuren. Het is ook mooi dat deze scholen er zich voor inspannen dat de leerlingen heel het schooljaar door dagelijks met de Bijbel geconfronteerd worden. Ook op dit voortgezet onderwijs moet toch week na week blijken dat het om scholen met de Bijbel gaat. De Bijbel kun je niet missen, geen dag.

Opbouw en opzet

Hoe ziet het boek eruit? Er wordt elke week een bepaald thema behandeld, dat dus in vijf dagen wordt uitgewerkt. Er staan 33 algemene bijbelse thema's in het boek, plus nog zeven thema's die vooral met de christelijke feest-

kalender te maken hebben. Elke dag krijgt een pagina. Eerst wordt telkens een bijbelgedeelte weergegeven (in de NBV), op een deel van die tekst wordt daarna doorgeborduurd in een meditatie. Dan wordt er meestal een vraag gesteld voor een gesprek, om onder leiding van de docent over door te praten. Soms is er een alinea toegevoegd met stof om wat dieper op het onderwerp in te gaan. Elke dag is er ook een tip bij in de lijn van het thema voor het gebed in de klas. Ten slotte is er ook altijd nog een tekst voor 's middags, met alleen nog een aanwijzing voor het afsluitend gebed van die dag.

Sonneveld heeft zijn dagopeningen *Remix* genoemd. Hij bedoelt daarmee dat de Bijbel de kracht in zich heeft om mensen te mixen, in de zin dat je door elkaar wordt geschud en je leven wankelt op z'n fundamenten. Maar Gods Woord zorgt er niet alleen voor dat je leven overhoop komt te liggen, maar

ook dat je als het ware 'opnieuw gemontereerd' wordt. Zodat je leven langzamerhand de orde en structuur krijgt die God oorspronkelijk voor ogen had.

Pluspunten

De eerste indruk van dit boek is positief. De schrijver gebruikt vlotte taal, en weet de jongeren in hun eigen levenssfeer aan te spreken. Hij is eerlijk en open over alle onderwerpen die aan de orde komen, en dat sluit ook helemaal aan bij de mentaliteit van de jeugd vandaag de dag.

Verder slaagt hij erin om heel veel verschillende gedeelten uit de Bijbel voor het voetlicht te brengen. Je kunt hem bepaald niet betichten van eenzijdigheid in de keuze van onderwerpen en teksten. Ook onbekende en vreemde teksten komen geregeld aan de orde.

Sonneveld probeert elke dag weer de bijbelteksten voor de leerlingen toe te passen. De dagopening blijft geen pure uitleg of een wereldvreemd verhaal, maar dwingt de jongens en meisjes om over de boodschap voor henzelf na te denken. In die zin is de opbouw van elk

Korte boekbespreking

Joh. de Wolf

stukje ook een prima formule. Een discussievraag kan de docent de gelegenheid geven om er samen met de klas nog even verder op door te gaan. En het kan niet anders of ook in het gebed moet het onderwerp van de opening doorklinken.

Er staat veel moois in dit boek. Sonneveld weet het vaak treffend te zeggen. Als voorbeeld denk ik even aan wat hij tegen meisjes zegt die heel veel aandacht aan hun uiterlijk besteden om er voor jongens maar leuk uit te zien. Ze kleden zich zo bloot mogelijk, en misschien zit dat ook wel lekker, zegt hij, 'maar de meeste jongens denken nog maar aan één ding. Oh, dat meisje is een lichaam. Met alles d'r op en d'r an. Vlees. Verder niets. Meiden, jullie zijn veel te waardevol voor dat soort gedachten' (p. 24).

Een ander voorbeeld staat op p. 124 en gaat over het unieke van de Here Jezus. 'Tegenwoordig wordt Jezus vaak afgeschreven als "niet van deze tijd". Dat klopt helemaal. Maar het idee erachter is dat hij "dus typisch Joods" was. Dat klopt niet. Want hij was ook niet van vroeger. Jezus zal nooit passen. Jezus zal nooit kloppen. Vanuit onszelf kruisigen we hem.'

Minpunten

Maar mijn gevoelens bij het lezen zijn gemengd. Er zijn ook heel wat uitdrukkingen of passages waar ik aarzel en mijn wenkbrauwen frons. Ik noem het een en ander.

De thema's zijn op zichzelf best wel goed gekozen, maar de teksten die erbij gehaald zijn, fungeren toch vaak als 'losse teksten'. De toepassing hangt dan nogal eens van één zinnetje in zo'n periodes af, terwijl het geheel van die tekst niet aan de orde komt. De toepassing is

ook geregeld exemplarisch of generaliserend, alsof datgene wat over een bijbelse figuur wordt gezegd, zonder meer ook voor jou en mij geldt. Ik denk bijvoorbeeld aan de merkwaardige bespreking van de fabel in Richteren 9 (p. 22). Daar wordt de toepassing in de fabel zelf gezocht, zonder dat ook maar iets gezegd wordt over de werkelijkheid in Sichem waar Jotam op doelde. Op die manier komt het bijbelverhaal m.i. helemaal niet tot zijn recht.

Een ander bezwaar is dat het taalgebruik van Sonneveld af en toe plat en grof is. Ik denk dat hij zich dan te veel aan zijn lezerspubliek wil aanpassen. Ik zal hier geen voorbeelden aanhalen, want die zullen waarschijnlijk niet door *Nader Bekeken* afgedrukt worden.

Verder lijkt Sonneveld nogal allergisch voor het werkwoord 'moeten' en voor regels. Zoals op p. 11: 'God houdt van jou. Dan móet je niets...' Dat kan op zichzelf best goed bedoeld zijn. Maar omdat die gedachte vaker voorkomt, krijg ik het idee dat hij misschien gefrustreerd is van alles wat in de kerk 'moet' en daarom niet zo ontspannen meer over de plicht van een dankbaar leven kan spreken. Hetzelfde gevoel heb ik als hij over 'regeltjes' spreekt (p. 41).

Wat ik nog een groter bezwaar vind, is zijn manier van spreken over God. Af en toe wordt de hoogheid en heiligheid van God echt tekortgedaan. Als de Here de ezelin van Bileam laat spreken en op die manier Bileam tegenkomt, luidt de gebedstip: 'Bedank God dat hij ook op een grappige manier met ons leven bezig is.' Ik denk niet, dat ik zo'n dankgebed ooit over mijn lippen zou kunnen krijgen. En op p. 44 wordt over de humor van God gesproken. Ik denk wel dat er in de Bijbel soms van Goddelijke ironie sprake is (zie bijv. Ps. 2). Maar is God zo groot dat Hij ook hartelijk om ons kan lachen vanuit de hemel? Dit stukje op p. 44 hoort onder het thema 'Wat je nog niet over God wist'. Maar weet Sonneveld hier niet te veel over God?

Een ander punt is dat op de liefde van God vaak veel nadruk ligt. Dat is in principe natuurlijk bijbels, maar het wordt soms wel wat vlot toegepast. Zo komt op p. 190 de Damaskus-ervaring van Paulus aan de orde. Paulus had orders vanuit Jeruzalem om in Damaskus christenen te arresteren en zelfs te doden, maar Christus houdt hem in zijn liefde staande. Dat wordt in de gebedstip wel erg makkelijk veralgemeniseerd, als daar staat: 'Prijs Jezus ... Hij blijft nog liefdevol zelfs als wij massamoorde-

naars zijn.' En op p. 227 moeten de leerlingen God prijzen, omdat Hij juist mensen met een seksverslaving of meisjes in de porno-industrie hoog heeft. Dat wordt afgeleid uit het gegeven dat Jezus Maria van Magdala als prostituee had verlost. Dat laatste staat trouwens nergens in de Bijbel.

Tot slot vind ik Sonneveld vaak nogal optimistisch over de mens en de wereld. Je kunt blijkbaar veel dingen ten goede veranderen, als je maar je best doet. Ik verwijs ook naar p. 59, waar het over de hel gaat. Eerst zegt hij goede dingen over Gods rechtvaardigheid en straf, maar aan het slot lezen we ineens de zin: 'Vertrouw dat het hoe dan ook goed komt.' Gods liefde wordt daar uitgespeeld tegen de hel, zo krijg ik de indruk. Maar ik dacht dat Gods rechtvaardigheid en barmhartigheid altijd op één lijn stonden, en dat de ene eigenschap nooit de andere kan verdringen of verteren. En is de boodschap van de Bijbel niet, dat het met heel veel mensen op den duur echt niet goed komt?

Slotsom

Het is niet makkelijk om de balans op te maken. Naar welke kant helt de weegschaal over? Er is veel goeds van deze uitgave te zeggen. Sonneveld wil de schooljeugd en de Bijbel dichter bij elkaar brengen, en dat lukt hem geregeld behoorlijk goed. Maar te midden van mooie stukjes en mooie gedachten zitten heel wat uitglijders en ongelukkige of ongepaste formuleringen, nog veel meer dan ik tot nu toe aangehaald heb. Daarom kan ik me voorstellen dat heel wat docenten aarzelen om deze bundel te gebruiken. Wat mij betreft zou het jammer zijn als dit boek ongebruikt in de kast bleef liggen. Daarvoor zit er te veel goed materiaal in. Maar het boek vraagt wel om docenten die het kritisch en creatief kunnen gebruiken. Dat betekent volgens mij, dat je als docent elke dag vóór de lessen de opening voorbereidt, en kijkt waar en hoe je misschien dingen moet aanpassen. Als dat niet reëel is, zou een aangepaste herdruk nodig zijn, wil het boek inderdaad het christelijk karakter van het onderwijs versterken, zoals de bedoeling is.

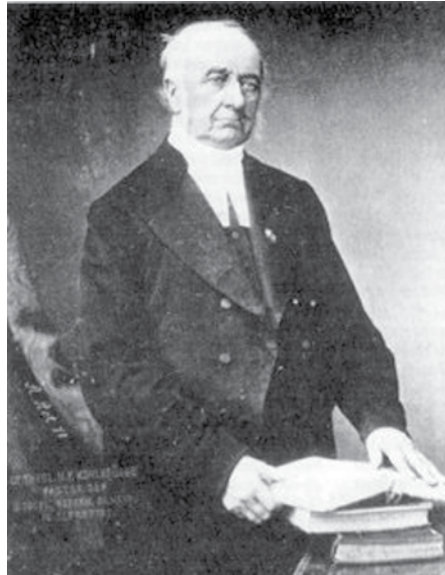
N.a.v.: Reinier Sonneveld, *Remix. Dagopeningen*, i.o.v. GeReformeerd IdentiteitsPlatform (GRIP), druk: Buijten & Schipperheijn, Amsterdam (2005), 248 pag.

De komma van Kohlbrugge

A. de Reuver promoveerde in 1992 op het proefschrift *Bedelen bij de Bron*. Zoals Kohlbrugge ooit putte uit de Bron, zo haalt De Reuver overvloedig naar boven uit de bron van zijn proefschrift bij zijn nieuwe boek over Kohlbrugge. Het staat in elk geval garant voor een verantwoord boek over leven en werk van een boeiende figuur. Want dat was Kohlbrugge. Adolf Zahn tekent het portret van zijn leermeester trefzeker. 'Ik zie hem in de geest nog dikwijls op de kansel staan, die ernstige, grote man, die op die momenten alleen voor God ontzag had, vervuld van de onomstotelijke waarheid van diens Woord. Ik heb nooit zo'n verschijning op de kansel gezien, omdat ik deze volstrekte overtuigdheid, dit zich vastklemmen aan het Woord nooit bij anderen heb aangetroffen.' Kohlbrugge durfde met God alleen staan.

Levensgang

Denk niet dat er bij Kohlbrugge iets van eigen kracht te etaleren is. De Reuver schetst een mens die in zijn leven tal van tegenslagen kreeg te incasseren. Aanvankelijk leek het anders. Hermann Friedrich (geboren in 1803) was de zoon van een uit Duitsland afkomstige zeepfabrikant en studeerde gemakkelijk theologie en oosterse talen. Toen hij twintig was, kon hij met Amsterdamse rabbijnen discussiëren in het Hebreeuws. Twee jaar later werd hij hulpprediker in de Lutherse gemeente. Maar zijn protest tegen het rationalisme in de prediking resulteerde uiteindelijk in zijn afzetting. Hij zocht aansluiting bij de hervormde gemeente in Utrecht, maar het werd hem geweigerd. De rustverstoorder paste niet in dat gezapige klimaat. Intussen stierf zijn jonge vrouw Catharina Engelbert, met wie hij nog geen vier jaar getrouwd was. Kohlbrugge komt door ondervinding aan de weet dat Christus' kracht juist in zwakheid tot zijn recht komt.

H.F. Kohlbrugge

Keerpunt en komma

In een periode van rust bezoekt hij het Duitse Wuppertal. Daar vindt het keerpunt van zijn leven plaats: bij de voorbereiding van een preek over Romeinen 7:14: 'Wij weten immers, dat de wet geestelijk is; ik echter ben vlees, verkocht onder de zonde.' Wat maakt nu zo'n indruk op Kohlbrugge? Hij ontdekt de komma tussen 'vlees' en 'verkocht onder de zonde'. Een christenmens is niet onder de zonde verkocht, *voorzover* deze vleeselijk is. Hij is *geheel* vleeselijk en dat blijft zo. Paulus schrijft dit immers na zijn bekering. Scherp hegelt Kohlbrugge de gedachte dat je als christen door Gods genade én door eigen vrome inzet de heiligheid als eindstreep kan bereiken. Nee, juist de christen die zich in Christus geheiligd weet en door de Geest geleid wordt, komt tot de pijnlijke ervaring dat hij vleeselijk is. Voor de heiliging dien je je bij Christus te vervoe-gen en je aan Hem te houden. Op het verwijt van Krummacher uit Duitsland en Isaïc da Costa uit Nederland, dat Kohlbrugge naar het antinomianisme

overhelde, heeft deze wel antwoord. Een christen blijft tot zijn laatste snik zondaar, God zelf werkt door zijn Geest en Woord het wonder van heilig leven.

Toch predikant

Van 1833 tot 1845 woont Kohlbrugge als ambteloos burger in Utrecht. Zonder geldzorgen zet hij intensief de bestudering van de Bijbel voort. In 1845 ontvangt hij het verzoek pastoraat te geven aan een groep gemeenteleden die zich in Elberfeld distantieerden van de officiële kerk. In april 1847 is die gemeente geïnstitueerd en in mei datzelfde jaar hebben de ouderlingen Kohlbrugge als hun predikant bevestigd. Daar is Kohlbrugge zijn verdere leven predikant gebleven. Zijn vrouw stierf in 1866, zijn dochter in 1873, zelf sterft hij in 1875. Zijn laatste woorden waren: 'Mijn Heiland leve. Dit weet ik dat ik in Gods hands genesteld lig. Hoe zoet is mij het sterven. Een grote dag van vrijheid en van vrolijkheid.' Veel preken van Kohlbrugge zijn uitgegeven, ook vertaald in het Nederlands. Hij heeft ook school gemaakt door zijn geschriften, door zijn leerlingen, door zijn schoonzoon Eduard Böhl. Velen hebben zijn invloed ondergaan. Nog steeds.

Betekenis

De Reuver geeft terecht aan dat er onvoldoende redenen is om Kohlbrugge te typeren als een 'Luther redivivus'. Kohlbrugge heeft niet de statuur van Luther. Hij blijft gefocust op vragen rond de *toe-eigening* van het heil. Maar onmiskenbaar raakt hij de kern daarvan met Luthers theologie van het kruis, de rechtvaardiging door het geloof. Hij was theologisch belezen. Hij kende kerkvaders als Ambrosius, Augustinus en Athanasius, las graag de reformatoren en ook de theologen uit de na-reformatische periode. Vooral was hij thuis in Luther.

Kohlbrugge keerde zich tegen het rationalisme van de Verlichting. Hij on-

Korte boekbespreking

H.J. Boiten

Universiteit Wuppertal

derwierp zich onvoorwaardelijk aan het geïnspireerde Woord van God. Hij ging de confrontatie aan met het subjectivisme. Natuurlijk is vroomheid geen vijand van innerlijke ervaring. Maar het innerlijk mag het geloof-in-het-Woord niet overwoekeren. Alle ervaring-in-ons ligt verankerd in het heil-buiten-ons. Ten slotte keerde hij zich tegen het activisme. Het evangelie leert in Christus te zijn en bij Hem te blijven.

Kritiek

De Reuver tekent kritisch enkele tekortkomingen van Kohlbrugge. Zijn kracht lag in spirituele diepgang, niet in maatschappelijke breedte of systematische aanpak. Hij koos vrijwel kritiekloos voor de politiek en sociale situatie van dat moment. Boeiend is ook het hoofdstuk over het welbehagen van God. In zijn prediking is Kohlbrugge op het punt van de verwerping op z'n zachtst gezegd terughoudender dan de gereformeerde vadersen veelal waren. Barth besprak de theologie van Kohlbrugge in zijn studie over de protestantse theologie van de 19e eeuw. Barth is van oordeel dat Kohlbrugge vooral de rechtvaardiging leert, terwijl Calvijn met twee woorden sprak: rechtvaardiging én heiliging. Maar De Reuver neemt Barths kritiek niet over. In zijn nadruk op de rechtvaardiging gaat het Kohlbrugge om de echtheid van de heiliging. Echte heiliging is nooit onze prestatie, maar is en blijft voluit genadegeschenk. En dat

blijft ook vandaag van betekenis. Tegen oppervlakkig moralisme, tegen werkelijkheid. Het komt aan op de navolging van Christus. In gemeenschap met Hem komt zijn gebod tot zijn recht.

Het Oude Testament de sleutel

Vanaf zijn promotie is De Reuver met het werk van Kohlbrugge bezig gebleven. Dat is terug te vinden in een zestal hoofdstukken, waarin de meest markante thema's van diens theologie aan de orde komen. Het eerste thema raakt de vraag; hoe las Kohlbrugge de Bijbel? Dan blijkt het Oude Testament de sleutel van het evangelie. Je leest en leert het Nieuwe Testament tegen de achtergrond van het Oude Testament. Ook het Oude Testament is Godswoord vol van de Geest van Christus. Vergeet niet dat de gelovigen ten tijde van het Nieuwe Testament ál hun troost hebben gevonden in de oudtestamentische Schrift, in Mozes, de profeten en psalmen. En Jezus beroept Zich er niet op dat Hij bij zijn doop door de Vader met een hoorbare stem en met de Heilige Geest was verzegeld. Hij beroept Zich op het geschreven Woord.

Zo bespreekt De Reuver het thema van de vleeswording van het Woord. Zeker, Kohlbrugge is een aanhanger van de klassieke christologie, maar de manier waarop hij de echte menselijkheid van de Zoon van God onder woorden

brengt, is markant. De Zoon van God werd mens in gebrokenheid, zwakheid en sterfelijkheid. Dat God in Christus een mens werd zoals wij, is een hoofdthema in zijn theologie.

Hoezeer Kohlbrugge ook recht wil doen aan Gods Woord: hij heeft er zo'n diep respect voor dat hij zou willen volstaan met het voorlezen van de preektekst. God wil echter dat zijn Woord door mensenmond bediend wordt. Door zijn Geest zoekt de sprekende God met mensen contact. Aan het werk van de Geest is het te danken dat mensen tot geloof komen en er iets aan beleven. Maar alle bevindelijkheid die niet volledig voor anker gaat in het Woord van God, krijgt het onder zijn ontmaskerend woord zwaar te verduren.

Andere thema's uit de theologie van Kohlbrugge die De Reuver behandelt, zijn de aanvechtingen van het geloof, de heiliging van het leven en het welbehagen van God in zijn ontferming. Enkele karakteristieke fragmenten van Kohlbrugges werk zijn toegevoegd.

Nu het proefschrift van De Reuver nieuw niet meer verkrijgbaar is, vormt dit boek een fijne introductie op leven en werk van Kohlbrugge voor een groot publiek. In een tijd waarin evangelische en charismatische tendensen zich sterk maken, klinkt hier een tegenstem die heilzaam tegenwicht biedt en het hart raakt. Het boek spoort aan tot het lezen van Kohlbrugge zelf. En daar word je rijker van.

N.a.v.: Dr. A. de Reuver,
*H.F. Kohlbrugge. Een inleiding met kern-
teksten*, uitg. Kok, Kampen 2005.
ISBN 90 435 1080 7. 144 pag.
Prijs € 14,50.

Jantje

Jantje kwam
Van Amsterdam.
Veel had Jantje te vertellen;
Jantje was zo machtig wijs,
Dat zijn borstje scheen te zwellen,
Of hij kwam van 't paradijs

Jantje droeg
Vast moois genoeg:
't Was een jasje van fijn laken
't Was een hoedje, rijk van glans;
En hij dacht jaloers te maken
Al de vrijers, al de mans.

Jantje zag
Met witten lach
Neer op al die boerenmaagden;
'k Wed, dacht Jantje in zijn waan,
Dat ze allemaal mij vraagden,
Mocht een meisje uit vrijen gaan.

Jantje keek
Een heel week
Of ze niet verliefd en werden;
Maar niet een, wie 't overkwam.
Toen zij zich aldus verhardden,
Werd het wijze Jantje gram.

Jantje had
Altijd in stad
Malle praatjes kunnen slijten;
Maar toen Jantje 't hier begon,
Zag hij, tot zijn innig spijten
Dat hem dat niet baten kon.

Wat dee Jan
Ten leste dan?
't Beste was naar steê te keeren.
Al de meisjes trouwden wel,
Maar met minder wijze heeren;
Jantje bleef een vrij gezel.

Nicolaas Beets

Zo ging dat vroeger in ieder geval bij ons in de provincie Groningen.
Wanneer er een snuiter uit Holland kwam,
dan werd hij zeer kritisch bekeken.
Als hij dan ook nog praatjes had of kouwe kak,
dan kon hij het wel schudden.

Ik weet niet of dat nog zo is.
Ik denk het wel.
Maar als een Hollander zich normaal gedraagt,
blijft hij in het noorden geen vrijgezel.

Het feest van de kerk

Het feest van de kerk. Dat is het avondmaal. En wie kunnen dat feest meevieren? Welke gasten zijn daarbij denkbaar en wenselijk? De meningen daarover (en de praktijk) lopen al een poosje uiteen. Als vraagpunt kwam het ook op de tafel van de laatstgehouden GS terecht. Die synode formuleerde een aantal voorwaarden waaraan voldaan moet zijn, wanneer een kerkenraad besluit om gasten van buiten ons kerkverband toe te laten. Dit besluit en deze voorwaarden zijn uitvoerig in ons blad gepresenteerd en toegelicht door ds. P. Niemeijer in het meinummer. Ook om een aantal gerezen misverstanden uit de weg te ruimen over wat nu wel en niet de strekking en bedoeling van dit besluit is. Het ging hem om een *presentatie* van het synodebesluit, niet om een *verdediging*. 'Als betrokkene bij de besluitvorming ter synode vind ik dat anderen - en wel de kerken zelf - moeten oordelen over de houdbaarheid van dit besluit,' schreef hij begrijpelijkerwijze (p. 148). De kerken zijn er dan dus ook mee gediend wanneer vragen rond die houdbaarheid vanuit analyse van de besluiten publiek gesteld worden. Verschillende reacties met kritische vragen zijn ook al verschenen. En dat vanuit heel verschillende gezichtspunten. Waarbij, ruwweg, de één vindt dat de GS te beperkend is met zijn voorwaarden en de ander juist dat het allemaal te ruim is. Zelf ben ik mee verantwoordelijk voor een kritische analyse die verscheen op de website www.gereformeerdbleven.nl ('Naar een opener avondmaal (2)'). In het *Gereformeerd Kerkblad* (Overijssel etc.) van 27 mei verscheen een vergelijkbaar artikel van ds. G. Treurniet Azn, onder de titel 'In de samenkomst van Gods volk'. Ook hij gaat in op de kritiek dat de synode te eng zou binden met het vragen van instemming met de belijdenis. Ik kan mij goed in zijn vragen vinden en neem graag een groot deel van zijn artikel over. Eerst memoreert hij de drie vastgestelde voorwaarden. De kerkenraad moet zich ervan overtuigen dat die gast:

- a. een aanvaardbare reden heeft het avondmaal in de gemeente te vieren

en dat zijn deelname dienstbaar is aan de opbouw van het lichaam van Christus;

- b. in de eigen kerk tot het avondmaal is toegelaten, niet onder tucht staat, instemt met de gereformeerde belijdenis en godvrezend leeft, zoals bedoeld in art. 60 KO;
  - c. met het oog op deelname aan het avondmaal bereid is zich te onderwerpen aan de onderlinge aansporing in de gemeente en aan het toezicht van de kerkenraad.
- Treurniet schrijft daarover:

Achter deze uitspraak steekt een hoop gebrokenheid. Als allen die door het woord van de apostelen in Christus geloven, één zouden zijn (Joh. 17:20 en 21), waren zulke voorwaarden overbodig en hadden we genoeg aan onze afspraak in art. 60 KO: tot het avondmaal van de Heere zal de kerkenraad alleen hen toelaten die belijdenis van het geloof naar de gereformeerde leer hebben gedaan en godvrezend leven. Maar hebben we aan die afspraak dan niet genoeg? Dat was toch eeuwenlang geen punt? Ook niet, toen sinds de negentiende eeuw gereformeerde belijders kerkelijk verdeeld raakten?

Dat standpunt is uitstekend te verdedigen. Geen kerkenraad hoeft zich ervoor te schamen, dat hij genoeg heeft aan art. 60 KO, en in de uitspraak van Amersfoort geen reden ziet, de toelating tot het avondmaal te verruimen.

Dat veranderen van hun beleid hoeven kerkenraden van de synode dus ook helemaal niet, zo heeft ds. Niemeijer in het eerste van de genoemde artikelen benadrukt. Treurniet vervolgt:

Maar er zijn ook zusterkerken die van oordeel zijn, dat er aan het avondmaal plaats moet zijn voor gasten, die wel Christus belijden, maar (nog?) geen lid zijn van een Gereformeerde Kerk. En dan

is de vraag: zeggen we tegen die kerken dat dat niet mag? Of kunnen we dat niet waarmaken, en helpen we elkaar beter door een kader aan te geven waarbinnen toelating van gasten verantwoord is?

Niet vrijblijvend

De synode heeft voor het laatste gekozen. Ik heb daar moeite mee (zie onder), maar ik kan me wel voorstellen dat zij deze keus heeft gemaakt. Verschillende kerken waren er al toe overgegaan, gasten toe te laten van buiten het kerkverband (en van buiten een plaatselijke Christelijke Gereformeerde Kerk waarmee een zusterband bestaat). Bij mijn weten heeft geen meerdere vergadering uitgesproken, dat zo'n beleid zonder meer in strijd is met Gods Woord. Maar de kerkorde dan? Daar werd verschillend over gedacht. Dat kun je betrouwen, maar het was wel een feit. Voor een uitspraak dat een ruimer toelatingsbeleid in strijd is met art. 60 KO was geen draagvlak. Dan is een uitspraak zoals er nu ligt, altijd nog beter dan een situatie waarin ieder doet wat goed is in zijn ogen.

Wat je ook van de synode-uitspraak kunt zeggen, er is in elk geval serieus geprobeerd, de heiligheid van de tafel van Christus te bewaken. En te voorkomen dat deelname aan het avondmaal volstrekt vrijblijvend wordt. Dat valt ook anderen op. Zelfs het blad Reformanda, dat toch niet vies is van suggestieve sensatieverhalen, durft niet te roepen dat er in de Gereformeerde Kerken nu een open avondmaal mogelijk is.

Kwetsbaar

Ik heb dus enig begrip voor de uitspraak van de synode. Tegelijk vind ik de gestelde randvoorwaarden deels weinig zeggend, deels vatbaar voor vèrgaande oprekking. De eerste voorwaarde spreekt van 'een aanvaardbare reden' voor deelname aan de avondmaalsviering. Ik begrijp dat de synode teruggeschrokken is voor gedetailleerde casuïstiek (= voorschriften uitvaardigen voor allerlei denkbare gevallen). Maar je hoeft geen buitengewone profetische gave te hebben, om aan te zien komen dat je met deze voorwaarde veel kanten op kunt.

Persrevue

P.L. Storm

Er lopen oprechte christenen rond, die puur het feit dat er ergens een avondmaalsviering is zullen beschouwen als aanvaardbare (en zelfs dringende) redenen om mee te doen. Als je daar geregeld eerst over in gesprek moet, ben je als kerkenraad wel even zoet.

De tweede voorwaarde is niet minder kwetsbaar. Iedereen weet dat er kerken zijn, ook met de gereformeerde belijdenis, waar de tucht niet naar behoren functioneert. Of waar deelname aan het avondmaal niet gekoppeld is aan persoonlijke belijdenis van het geloof.

Vroeg of laat staan er gasten op de stoep uit de PKN of de NGK, die hun kinderen (doopleden) mee willen nemen naar het avondmaal. Dat mag in de eigen kerk toch ook? Ik hoop dat kerkenraden die een ruim toelatingsbeleid (willen) hanteren, op tijd over dit soort consequenties nadenken.

Bij de derde voorwaarde kan ik me niet veel voorstellen. De invulling die een éénmalige gast hieraan kan geven is minimaal. En bij een 'geregelde' gast zal toch de vraag aan de orde moeten komen, of hij bereid is, zich blijvend aan de gemeente te verbinden. De sacramenten van onze Heer zijn toch niet los verkrijgbaar?

Elkaar niet opjutten

Een ander punt van moeite is niet zozeer de verantwoordelijkheid van de synode, maar des te meer van ons allemaal. Met name op liturgisch gebied is er een trend, dat als er iets mag, het ook meteen moet ('doen jullie dat nog niet???'). De gedrevenheid, waarmee we in het verleden dingen anders wilden doen dan anderen, valt soms in het niet bij de drang vandaag om als gereformeerden vooral niet op te vallen of impopulaire standpunten in te nemen. In dat licht houd ik m'n hart vast, of we

elkaar wederzijds ruimte zullen (blijven) gunnen, om voor het aangezicht van de HEERE onze eigen afweging te maken. Laat deze synode-uitspraak geen drukmiddel worden, om elkaar min of meer te dwingen, niet-kerkleden aan het avondmaal toe te laten. Als een kerk op dit punt wil blijven handelen zoals we dat eeuwen gedaan hebben, is daar niets mis mee.

Avondmaal en belijdenis

Dat we elkaar in het kerkverband op veel punten wat meer ruimte geven dan twintig of dertig jaar terug, daar hoeven we op zich niet benauwd voor te zijn.

Maar hoe volwassen gaan we met die ruimte om? Daar ben ik niet altijd gerust op. Ook bij dit onderwerp niet. De inkt van het besluit was nog niet droog, of er klonken al stemmen, dat het te strak bindt. Je hoort zelfs beweren, dat voorwaarde b. van gasten méér vraagt dan van kerkleden. Gasten moeten instemmen met de gereformeerde belijdenis. Belijdende leden verklaren, dat de leer van het Oude en Nieuwe Testament, die in de Apostolische Belijdenis is samengevat en hier in de christelijke kerk geleerd wordt, de ware en volkomen leer van de verlossing is.

Als je alleen het belijdenisformulier leest, zou je dat inderdaad minimaal op kunnen vatten: het Apostolicum wordt letterlijk genoemd, de andere vijf belijdenissen niet. Maar zelfs dan is het niet moeilijk te bedenken, dat die inbegrepen zijn bij 'de leer, die hier in de christelijke kerk geleerd wordt'.

Is dat niet meteen duidelijk, dan staat het met zoveel woorden in artikel 60 KO, waar dit hele verhaal mee begon: tot het avondmaal zal de kerkenraad alleen hen toelaten die belijdenis van het geloof naar de gereformeerde leer hebben gedaan

(cursivering van mij). Daar is toch geen woord frans bij? Ook de kerkgeschiedenis maakt glashelder, dat alle belijdende leden geacht worden in te stemmen met heel de gereformeerde belijdenis.

Ik noem één voorbeeld: de vorming van ons huidige kerkverband, de 'vereniging' van de (afgescheiden) Christelijke Gereformeerde Kerk en de (dolerende) Nederduitse Gereformeerde Kerken in 1892.

Voor die vereniging stelde de CGK o.a. als voorwaarde, dat 'geen personen als leden der Vereenigde Kerken mogen worden erkend, dan die instemming betuigen met de Geref. Belijdenis en Kerkenorde en dienovereenkomstig wenschen te leven' (Handelingen synode CGK-Leeuwarden 1891 art. 184). Die voorwaarde werd door de NGK aanvaard (Acta synode NGK's-Gravenhage 1891 art. 55). Zo kwam op die basis de vereniging ('het wonder van de negentiende eeuw') tot stand. Kunnen - en willen - we dan vandaag terug áchter de afspraken, die we toen voor Gods aangezicht gemaakt hebben? Dacht ik niet.

Natuurlijk valt er veel te zeggen en te nuanceren over de aard van ons amen op Gods Woord, onze instemming met de belijdenis en onze loyaliteit aan de kerkorde. Maar de stelling, dat de voorwaarden van Amersfoort van gasten méér eisen dan van leden, mist elke grond. Juist in een tijd waarin beleving en individueel gevoel hoger aangeschreven staan dan trouw en samen luisteren, kunnen we zulke onzin missen als kiespijn.

Avondmaal en kerk

Achter de synode-uitspraak ligt een commissierapport. Dat heeft geen zelfstandige status, maar verheldert wel hoe de synode tot haar uitspraak gekomen is.

Het rapport spreekt uitvoerig over kerkelijke verdeeldheid en het omgaan daarmee. Dan lezen we opmerkingen als: 'wij kijken anders tegen gasten aan dan in het verleden'; 'het inzicht dat er buiten onze kerken gelovigen zijn is de laatste jaren sterker geworden'; 'wij waarderen andere kerken anders dan 25 jaar geleden'.

Wie zijn die 'wij' precies? Wat mij betreft, en ik zal niet de enige zijn, zijn deze inzichten niks nieuws. Maar intussen wordt de relatie avondmaal-kerk onnodig geproblematiseerd.

Als het rapport naar de belijdenis verwijst, komt wel HC antwoord 75 in beeld: 'Als het in de belijdenis over het avondmaal gaat, worden de gelovigen aangesproken: Christus geeft mij en alle gelovigen bevel het avondmaal te vieren (...). Deze gelovigen zijn in de eerste en voornaamste plaats

de eigen gemeenteleden. Maar de gelovigen, die door Hem vergaderd worden, zijn niet beperkt tot onze kerk.'

Dat laatste ontkent niemand. Maar laat je je ook door Hem vergaderen? Voor de vraag, met wie we avondmaal vieren, lijkt me dat minstens zo relevant. En dan mis ik in het rapport een verwijzing naar NGB art. 35: onze Heiland heeft het avondmaal ingesteld om te voeden 'degenen die Hij reeds opnieuw geboren deed worden en in zijn huisgezin, dat is zijn kerk, heeft ingelijfd'. Wij ontvangen dit sacrament 'in de samenkomst van Gods volk met ootmoed en eerbied'. Hoe kan het anders, want de éénheid van Christus'

kerk maakt zelf deel uit van de belofte waarvan het avondmaal teken en zegel is (1 Cor. 10:17)!

Hier en daar hebben we als 'vrijgemaakten' nog de naam, dat we het altijd over de kerk hebben. Maar zijn we uit reactie intussen juist niet te bang geworden, helder te zijn over haar betekenis? Bang ook om op te roepen tot kerkelijke geboortzaamheid? Bang om het kwaad van de kerkelijke verdeeldheid bij de wortel aan te pakken, in plaats van de pijn te verdoeven?

Vooraf hierom ben ik niet enthousiast over deze synode-uitspraak (laat staan over het achterliggende rapport). Te weinig werkt

door, dat het avondmaal het feest van de kerk is. Zeker, de kerk is nog niet af. Dat kan betekenen, dat je in een bijzonder geval een gast kunt toelaten, die (nog) geen lid is. En dan valt er met de randvoorwaarden van de synode misschien best te leven.

Maar is onze liefde voor de Heere, voor zijn evangelie en voor zijn kerk zo groot, dat we de ruimte, die er nu is, met z'n allen Geestelijk aankunnen?

Webcamseks

'Het is een nieuwe rage. Iedereen doet het! Van jonge tieners tot 65-plussers: achter de webcam je kleding uittrekken en virtueel "flirten". De laatste tijd zien we steeds meer berichten in de krant van deze en vergelijkbare zedeloze activiteiten. Seks in ruil voor een breezer, "doktertje spelen" via MSN en het met mobieltjes filmen van bepaalde activiteiten (met als doel het aan je vriendjes op school te laten zien), lijken aan de orde van de dag te zijn.' Dit is de intro van een bijdrage van Rogier Havelaar aan de rubriek 'het debat' van *Centraal Weekblad* (19 mei). 'Een nieuwe seksuele revolutie' noemden onderzoekers onlangs al de ontwikkeling die plaatsvindt rond met name de laagdrempelige, schimmige, eigen wereld die internet de laatste jaren is gaan bieden aan jong en

oud. Havelaar (voorzitter van Perspectief, de CU-jongeren) maakt er de volgende kanttekeningen bij:

Onlangs besteedden Netwerk en Nova aandacht aan de 'M-generatie': de multimedia generatie. Cammen, MSN'en, MMS'en, SMS'en en chatten zijn nog de meest onschuldige woorden die bij dit verschijnsel horen. Achter deze woorden schuilt echter een hele wereld die haar eigen gevaren met zich meebrengt: via websites als sugarbabes.nl en sugardudes.nl komen jongeren met elkaar in contact over thema's die zij interessant vinden: uitgaan, kleding, maar vooral seks. De jeugd, waartoe ook ikzelf behoor, heeft een eigen cultuur waar de ouders niets van snappen. Een jaar of zeven terug had ik net mijn eerste mobiele telefoon. Ik herinner mij dat mijn moeder mij belde met de vraag

welke kant van de CD-rom naar boven moest in de computer. De tijd is veranderd (mijn oma van bijna 80 SMS't mij af en toe en e-mailt er flink op los), maar ouders lijken nog steeds niet veel te begrijpen van de jeugdcultuur op internet. Professionals bij de politie en internetproviders zien pas problemen wanneer jongeren onder de 18 uit de kleren gaan of elkaar chanteren dit te doen. Ik leg het probleem een stap eerder. Ik zie het als een groot probleem dat jongeren 2 tot 4 uur of meer per dag achter de computer zitten om met elkaar te chatten. Daarnaast zie ik de weblogs - vaak tegen het narcistische aan - als een probleem. Het is niet gezond dat jongeren tussen de 12 en 25 uren achter een computer zitten om te chatten met een meisje of jongen die 10 minuten fietsen bij hen vandaan woont. De persoonlijke websites met vaak uitdagende foto's zijn gericht op het etaleren van individuen en hebben als doel het oogsten van complimenten. De oorzaak van het probleem is gelegen in het feit dat jongeren vaak eenzaam zijn. Ze bevinden zich in een identiteitscrisis, voelen zich niet gehoord door hun ouders of omgeving en vluchten daarom weg in de universele wereld van het internet. Op internet is ieders leven leuk, interessant en doen mensen ertoe, zo lijkt het. Tot slot is het natuurlijk spannend om eens te kijken hoe ver de onbekende aan de andere kant van het beeldscherm durft te gaan: 'mag ik je billen zien?' Dat er een probleem is zal door niemand ontkend worden. Dat de maatschappij compleet oversekt is wordt door

een aantal mensen overdreven gevonden. Dat de jeugd van het pad af dreigt te raken wordt al geroepen sinds de tijd van Plato. Echter, een belangrijk verschil met de gehele geschiedenis vóór de aanvang van de M-generatie is, dat de jeugd voorheen werkte als groep en het hield bij spelletjes als collectief belletje lellen en ander relatief onschuldig kattenkwaad. De M-generatie daarentegen is gericht op het eigen ik. Wat vinden mensen van mij? Wie gaat voor mij uit de kleren en voor wie doe ik dat? De jeugd opereert niet meer massaal op straat maar in de eigen slaapkamer met de gordijnen dicht en de deur op slot.

Het internetgebruik moet uit de anonimiteit gehaald worden. Dit kan op drie ni-

veaus. In de eerste plaats: geen computers meer op stoffige zolderkamertjes, maar gewoon in de woonkamer. Indien dit niet bij uw interieur past kunt u overwegen een laptop aan te schaffen. Neemt u dan echter geen draadloos netwerk, want dan zit uw kind straks met de laptop op de wc. In de tweede plaats: privacy is een groot goed, ook op internet. Maar bij duidelijk misbruik moet ingegrepen kunnen worden. Zorg dat je weet welke mensen zich op bepaalde sites bevinden en pak de extremen (oude mannen die jonge meisjes via de webcam uitkleden bijvoorbeeld) hard aan. In de derde plaats kan het goed zijn om net als bij de telefoonrekening maandelijks een overzicht van bezochte websites naar internetgebruikers te sturen.

Ouders krijgen dan zwart op wit te zien waar hun kind rondgesurft heeft. Alleen internet uit de anonimiteit halen lost het probleem nog niet op; het neemt de behoefte aan complimentjes, spanning en sensatie niet weg. Die behoefte en het zoeken van bevestiging zijn helaas kenmerken van onze postmoderne, individualistische maatschappij en daarom maar moeilijk te ondervangen. Het is dus een maatschappelijk probleem dat niet zomaar op te lossen valt. Zonder met een beschuldigende vinger te willen wijzen: Ouders, vraagt uzelf eens af waarom ook uw kinderen deze behoeften hebben. Misschien kan het probleem wel binnen uw eigen muren worden opgelost.

Liefde installeren op je harde schijf

We lijken in pc-sferen te blijven met de volgende column (titel: 'Nog eens de helpdesk') van ds. B.H. Weegink in *Confessioneel* van 18 mei. Hij maakt ons deelgenoot van het volgende telefoongesprek:

We blijven nog even op het advieskantoor. U weet wel, daar waar ze u helpen met het installeren en bedienen van uw computer. 'Software' heet dat, op z'n Nederlands is dat gewoon 'zachte waar'. We krijgen een vrouw die er echt niet uitkwam. Iemand had haar gezegd: Als g' in nood gezeten, geen uitkomst ziet, wil dan nooit vergeten: Control-Alt-Delete. Maar dat werd niks. Vandaag gaat 'ie goed.

Helpdesk: Goedemorgen mevrouw, waarmee kan ik u van dienst zijn?

Klant: Ik heb er lang over nagedacht, maar ik wil nu LIEFDE gaan installeren. Kunt u me daar stap voor stap bij helpen?

Helpdesk: Jazeker kan ik dat. Bent u er klaar voor?

Klant: Tja, ik ben niet zo technisch, maar ik denk dat ik het wel kan. Wat moet ik eerst doen?

Helpdesk: U begint nu met het openen van uw hart. Weet u al waar HART zit, mevrouw?

Klant: Ja, dat weet ik, maar er worden nu ook verschillende andere programma's uitgevoerd. Kunnen die tijdens het installeren blijven draaien?

Helpdesk: Welke programma's zijn dat, mevrouw?

Klant: Laat me eens kijken. Ik zie dat op dit moment OUD-ZEER.EXE, LAGEZELFWAARDERING.EXE, WROK.EXE en WREVEL.COM aan de gang zijn.

Helpdesk: Geen probleem. OUD-ZEER.EXE wordt geleidelijk aan wel door

LIEFDE uit uw besturingssysteem gewist. Het kan zijn dat het in het geheugen aanwezig blijft, maar dan laat het andere programma's ongemoeid. LAGEZELFWAARDERING.EXE wordt op den duur wel door een module van LIEFDE overschreven. U krijgt dan dezelfde naam, maar dan met HOGE aan het begin. Maar WROK.EXE en WREVEL.COM die moet u nu helemaal sluiten. Skip die gewoon van de lijst. Door die twee programma's kan LIEFDE nooit goed worden geïnstalleerd. Kunt u deze nu afsluiten, mevrouw?

Klant: Ik weet niet hoe dat moet. Kunt u me daarbij helpen?

Helpdesk: Met genoegen. Ga naar uw startmenu en klik op VERGEVING.EXE en doe dat net zolang tot WROK.EXE en WREVEL.COM helemaal zijn gewist.

Het duurt even.

Klant: Oké, dat is gebeurd. Nu is LIEFDE vanzelf gestart. Is dat wel normaal?

Helpdesk: Ja hoor. U moet nu een melding krijgen dat het opnieuw wordt geïnstalleerd voor de levensduur van uw HART. Krijgt u die melding?

Klant: Ja, die zie ik. Maar heb ik die LIEFDE nu helemaal?

Helpdesk: Het is nu alleen nog maar het basisprogramma. U moet de andere HART-connecties aansluiten voor de uitgebreide programmaversie.

Klant: Oei, ik krijg een foutmelding. Wat moet ik doen?

Helpdesk: Welke foutmelding?

Klant: Er staat 'Fout 412 - Programma wordt niet uitgevoerd op interne componenten'. Wat wil dat zeggen?

Helpdesk: Geen zorgen, mevrouw. Dat is een probleem dat wel vaker voorkomt. Het wil zeggen dat LIEFDE is ingesteld om op externe HARTEN te worden uitgevoerd, maar dat het nog niet op uw eigen HART draait. Het ligt nogal ingewikkeld. Om

het maar in lekentermen te zeggen: u komt pas aan externe LIEFDE toe, als u eerst LIEFDE voor uw eigen computer activeert.

Klant: Wat moet ik dan doen?

Helpdesk: Kunt u de directory ZELF-AANVAARDING openen?

Klant: Ja dat kan, die heb ik.

Helpdesk: Mooi zo. U wordt er echt goed in.

Klant: Wat een compliment. Dank u.

Helpdesk: Graag gedaan. Klik op de volgende bestanden en kopieer die naar de directory MIJNHART: VERGEEF JE-ZELF.DOC en vervolgens naar KEN-JE-WAARDE.TXT en ERKEN-JE-BEPERKINGEN.DOC. De computer zal alle bestanden overschrijven die problemen geven en programma's met fouten verbeteren. U moet ook OVERDREVEN-ZELFKRITIEK.EXE uit alle directories wissen en dan de prullenbak leegmaken, zodat u zeker weet dat het programma voorgoed verdwenen is en nooit meer terug kan komen.

Klant: Zo, dat is gebeurd. Het leek veel meer toen ik het hoorde. Hela! Mijn HART loopt vol met nieuwe bestanden. GLIMLACH.MDP draait nu op mijn beeldscherm en geeft aan dat naar VREDE.COM en TEVREDENHEID.COM een link wordt gemaakt. Kan dat zo?

Helpdesk: Dat gebeurt wel eens, ja. Voor sommigen duurt het een tijdje, maar op den duur worden alle programma's geladen. Maar, alles op zijn tijd. Dus LIEFDE is nu geïnstalleerd en wordt uitgevoerd. Vanaf nu zou u het allemaal zelf moeten aankunnen. Ik heb nog één ding voordat we klaar zijn.

Klant: Ja?

Helpdesk: LIEFDE is een gratis programma. Zorg ervoor dat u het programma en de modules ervan geeft aan iedereen die u maar tegenkomt. Die doen een hand-over aan anderen en van hen krijgt u dan weer relevante toepassingen voor verder gebruik.

Klant: Dat zal ik doen. Bedankt voor uw hulp. Hoe heet u trouwens?

Helpdesk: Noem me maar de Goddelijke Cardioloog, maar ik sta ook bekend als de Grote Heelmeester. Men vindt dat een jaarlijkse controle voldoende is voor een gezond hart, maar ik beveel een dagelijkse onderhoudsbeurt aan, wil men optimaal kunnen functioneren. Hou dus regelmatig contact. Als u in nood bent gezeten, kunt u bellen. U maakt eenvoudig een snelkoppeling via de ENTER toets.

Misschien had een programmaatje **BEDENK WAT JOUZELF VERGEVEN MOEST WORDEN** de installatie nog vergemakkelijkt en de werking vergroot.

Koch over Kuyper, Van Deursen over Koch

Zo'n driekwart eeuw na zijn overlijden weet Abraham Kuyper nog altijd verhitte, op elkaar botsende emoties los te maken. Zoals dat ook zo vaak gebeurde tijdens zijn lange, verbijsterend productieve leven. Dit keer was de aanleiding de verschijning van de biografie van Jeroen Koch. De lezers van dit blad zullen het ongetwijfeld allemaal gevolgd hebben, met name via het *ND*. Maar één van de belangrijkste aanjagers van de hoog oplaaierende discussie rond deze biografie, de recensie van dr. A.Th. van

Deursen, zal hun vaak niet onder ogen zijn gekomen, vermoed ik. Want die verscheen in het *Reformatisch Dagblad* (17 mei). En dat is jammer (dat niet gelezen hebben, bedoel ik), want die recensie is het lezen wel waard. Niet eerder zag ik deze gerenommeerde historicus zo tegen een boek uit zijn slof schieten. Daarom leek het me aardig het belangrijkste eruit hier op te nemen. De veelzeggende titel: 'Kuyper in de taal van een libertijns pamflet.' Na eerst één en ander verteld te hebben over twee vo-

rige biografen (waarbij de laatste, dr. G. Puchinger, niet verder was gekomen dan een deel over de jonge Kuyper), schrijft Van Deursen:

Geen beginnerswerk

Het profiel van een kandidaat-auteur laat zich wel schetsen. Zo'n man - of zo'n vrouw, al zijn die schaars onder de Kuyperkenners - dient te beschikken over ruime kennis van het politieke en kerkelijke leven in de negentiende en vroege twintigste eeuw. Hij mag geen vreemde-

ling zijn in het staatsrecht en moet zich uitstekend thuis voelen op het terrein van de theologie. Hij kan beter niet te jong zijn, want een Kuyperbiografie is geen beginnerswerk. En al helemaal niet te oud, om te voorkomen dat het opnieuw bij een torso blijft.

De Stichting Dr. Abraham Kuyperfonds heeft langs die lijnen gezocht, maar is niet geslaagd. Toen probeerde ze het in een wijdere kring. Daar vond ze de Utrechtse germanist Jeroen Koch, wiens schrijf- en onderzoekservaring ligt op het veld van de twintigste-eeuwse literatuur. Koch was niet te jong en niet te oud, maar voldeed verder aan geen van de genoemde voorwaarden. Zijn opdrachtgevers hebben dus veel risico's genomen. Ze deden een bestelling op krediet, en zochten een leverancier uit die alle grondstoffen voor het verlangde product nog in huis moest halen en geheel onervaren was in de bereiding van zulke waar. Zo gaan we in het dagelijks leven meestal niet te werk. Moeilijke opgaven vertrouwen we toe aan een expert. Het lijkt onaannemelijk dat we in de wetenschap onbezorgd van die regel kunnen afwijken. Geschiedschrijving is geen kinderspel.

Vreemd gebleven

Wat een Kuyperbiograaf te doen staat valt gemakkelijk aan te geven, want Kuypers levensgang is voldoende bekend: een dominee die de Nederlandse geschiedenis in nieuwe banen heeft geleid. Onbetekenend en achtergesteld ten tijde van Groen van Prinsterer, werden de gereformeerden dankzij Kuyper een macht in het land. Kuyper wilde hen activeren en mobiliseren, en is daarin ook geslaagd. Hij gaf hun een kerk, een partij, een krant en een universiteit. Steeds was Kuyper zowel de initiatiefnemer als de voornaamste uitvoerder. Zijn lot en dat van het gereformeerde volk, de calvinisten, raakten onlosmakelijk met elkaar verbonden. We kunnen de een niet kennen zonder de ander. Daar zal de biograaf zich op moeten instellen. We hoeven niet lang in Kochs boek te lezen om er achter te komen dat hij daartoe niet in staat is. De auteur heeft zich ten doel gesteld in beperkte tijd de bi-

Prof.dr. A.Th. van Deursen

ografie te schrijven van een man wiens persoon en wereld hem onbekend waren. Bij de enorme omvang van Kuypers schriftelijke nalatenschap is dat eenvoudig een onmogelijke opgave. Koch is niet werkelijk vertrouwd geraakt met de materie. Ten eerste heeft hij door de nood gedwongen slechts een betrekkelijk klein aantal bronnen gebruikt. Ten tweede zijn de mensen die in deze bronnen aan het woord komen hem vreemd gebleven.

Clichédenken

Dat treft ons al dadelijk bij Kuypers contacten met zijn voorganger Groen van Prinsterer. Koch heeft hun correspondentie gelezen en citeert er veel uit. Maar Groens werk kent hij niet. Anders kon hij toch onmogelijk beweren dat diens geschriften zich kenmerken door 'de afgemeten precisie van de jurist'. Zo'n oordeel kan niet op waarneming berusten. Nu goed, dit is geen boek over Groen. Deze misslag kan men de auteur vergeven, als hij er wel in slaagt zijn eigen hoofdpersoon scherp in beeld te brengen. Maar dan wekt het toch verbazing Kuyper getypeerd te zien als de propagandist 'van een kunst en genot verwerpend calvinisme'. Die stelling is trouwens met het boek zelf in tegenspraak. Ze is meer een antikuyperiaans cliché dan uitkomst van onderzoek, terwijl onderzoek toch mede dienen moet om clichés op te ruimen. Het meest krasse voorbeeld van clichédenken vind ik echter de achteloze manier waarop Koch omgaat met de voor Kuyper zo centrale these dat alle wetenschap berust op geloof. Op die gedachte

heeft de Vrije Universiteit driekwart eeuw lang gesteund. Alles wat Koch ermee doet is ons in een half zinnetje meedelen dat die opvatting onjuist is. Dat is interessant voor lezers die aan Kochs meningen belang hechten. Maar ook zij zullen dan toch in een Kuyperbiografie vooral willen vinden hoe Kuyper tot deze opvatting kwam, en welke gevolgen ze gehad heeft voor het gereformeerde leven.

Somalisch accent

Daarmee raken we, denk ik, het hoofdprobleem. Koch heeft geen zicht op dat gereformeerde leven. Wel maakt hij ons op haast elke bladzijde duidelijk dat de gereformeerde wereldbeschouwing zijn goedkeuring moet missen. Koch benadert het calvinisme ongeveer zoals de superieure negentiende-eeuwse westerling die glimlacht over de dwaze afgoderij van primitieve inboorlingen. Dan heb je het bijvoorbeeld over 'de troosteloosheid van de predestinatieleer', of over 'het Heidelbergse gesomber van de calvinistische orthodoxie'. Je beluistert in de partijnaam antirevolutionair 'de orthodox-christelijke obsessie met het kwaad'. Je zegt dat 'de door bijbelse taferelen gevoede voorstellingswereld van Kuypers aanhang doordeesemd was van de willekeur van een gramstorige God'. Je vindt in Paulus' brief aan de Romeinen 'die typisch overtollige fraseologie van de bijbel'. Je noemt het een bewijs van onverdraagzaamheid dat Kuyper er zijn broer ernstig op aansprak toen die het christendom vaarwel zei. En ten slotte, als Abraham Kuyper en Jo Schaay in hun verlovingstijd met elkaar dikwijls corresponderen over hun geloofsbeleving, vat je dat in eigen woorden kort en bondig samen: 'hun brieven werden voor een groot deel gevuld met religieuze tobberijen.' Dat is de taal van een libertijns pamflet - Nederlands met een Somalisch accent. Wetenschap spreekt anders. Zo kan men geen recht doen aan het verleden. Wie een boek wil schrijven over een onderwerp dat hem vreemd is maar helaas de tijd mist er studie van te maken, heeft geen redelijke kans van slagen. Deze biografie is waar noch waardig. Een overbodig boek, even arm aan informatie als aan leesgenot.

Artikelen uit oudere jaargangen blijven beschikbaar!

Als redactie willen we graag artikelen uit vorige jaargangen, die nog van belang (kunnen) zijn, voor de lezers en andere belangstellenden beschikbaar houden. De mogelijkheid om artikelen van tenminste twee jaar geleden op te vragen is er nu via www.woordenwereld.nl! Door te klikken op Nader Bekeken, Artikelen kunt u al uit een aantal nummers downloaden. Verder is een groot trefwoordenregister op alle voorgaande jaargangen te vinden op www.woordenwereld.nl, onder Nader Bekeken.

Verschenen cahier 69

Het verbond van Gods liefde

Ds. Clarence Stam

Omdat het verbond het hart van de evangelie-prediking is, verdient het ook in onze tijd aandacht en waardering.

Over dat verbond verscheen in 1999 van de hand van de Canadese predikant Clarence Stam (1948) het boek The Covenant of Love. Een herdruk volgde in 2001.

Onder de titel Het verbond van Gods liefde wordt dit boek nu in het Nederlands gepubliceerd. De schrijver wil laten zien hoe het verbond een sleutelbegrip is in de Bijbel. Het verbond werd gesloten in het Oude Testament en in het Nieuwe Testament werd het voortgezet als het nieuwe verbond in Christus, door zijn bloed.

Allereerst wordt de geschiedenis van het verbond beschreven. Daarna worden de aard en de bedoeling ervan uiteengezet. Dit alles staat in het licht van de rijkdom die God ons hierin geeft door Jezus Christus.

Een aantal belangrijke punten komt hierbij naar voren. God sloot zijn verbond met de hele mensheid. Na de zondeval bleef Hij trouw aan wie Hem vrezen. Daarnaast wordt in Het verbond van Gods liefde sterk benadrukt dat het verbond geen contract is, maar een levende relatie. Uitgelegd wordt waarom die liefdesrelatie bestaat en wat de betekenis van het verbond is voor de menselijke verantwoordelijkheid.

In het verbond staan Gods beloften altijd voorop. Door het leven vanuit het verbond worden we ons ervan bewust dat alle eer alleen God toekomt.

De Bijbel leert ons dat het verbond voortkomt uit Gods grote liefde. Zo was dat al bij het begin van de schepping. En de eeuwen door heeft Hij Zich aan het verbond gehouden door het geven van zijn enige Zoon, 'opdat iedereen die in hem gelooft niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft'.

Nader Bekeken

Neem een proefabonnement op NADER BEKEKEN! U ontvangt het blad 3 maanden lang voor maar € 5,-. Wilt u iemand een waardevol cadeau aanbieden? Denk dan eens aan een geschenkabonnement op NADER BEKEKEN. Het kost u slechts € 10,- en hij/zij ontvangt het blad dan een halfjaar lang! Bel 050-3013636 of mail woordenwereld@scholma.nl of kijk op www.woordenwereld.nl.